

KONYA HAVZASI METALİK ÇANAK ÇÖMLEĞİ: ERKEN TUNÇ ÇAĞI'NA AİT ÖZEL BİR ÇANAK ÇÖMLEK GRUBUNUN TİPOLOJİK, TEKNOLOJİK VE KRONOLOJİK YÖNDEN İNCELENMESİ

THE KONYA BASIN METALLIC WARE: TYPOLOGICAL, TECHNOLOGICAL AND CHRONOLOGICAL ANALYSIS OF AN EARLY BRONZE AGE CERAMIC GROUP

Makale Bilgisi | Article Info

Başvuru: 08 Kasım 2021 | Received: November 08, 2021
Hakem Değerlendirmesi: 17 Kasım 2021 | Peer Review: November 17, 2021
Kabul: 19 Nisan 2022 | Accepted: April 19, 2022

DOI : 10.22520/tubaar2022.30.002

Yusuf TUNA* - Michele MASSA** - Fatma ŞAHİN***

ÖZET

Bu çalışma ile İç Anadolu'nun güneyinde Konya Havzası olarak tanımlanan coğrafi bölge içinde kalan yerleşimlerden ele geçen ve Erken Tunç Çağı'na tarihlendirilen, aynı teknikte üretilmiş özel bir çanak çömlek grubu olan "Metalik Çanak Çömlek" bütünlükçü bir yaklaşım ile ele alınmaktadır. Bu çanak çömlek grubu üzerine daha önce araştırmalar ve yayınlar yapılmış olmakla birlikte, bu çalışma detaylı bir kronolojik tipoloji, işlev tipolojisi ve yayılım alanı gibi hususların ilk defa ele alınması bakımından önem taşımaktadır. Makalede, yayınlanmış ve yayınlanmamış toplam 340 çanak çömlek örneği değerlendirilmiştir. Bu örnekler tipolojik, teknolojik ve kronolojik yönden kapsamlı olarak incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda bu çanak çömlek grubu için bir tipoloji oluşturulmuş, yayılım alanı ve kronolojik problemleri aydınlatılmaya çalışılmıştır. Ayrıca söz konusu bu çanak çömlek grubu için "Konya Havzası Metalik Çanak Çömleği (KHMÇÇ)" olarak yeni bir isim önerisi sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Erken Tunç Çağı, İç Anadolu, Konya Havzası, Metalik Çanak Çömlek.

- * Arş. Gör. Yusuf Tuna, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi.
e-posta: yusuf.tuna[at]bilecik.edu.tr | ORCID: 0000-0002-7408-138X
- ** Dr. Michele Massa, Chicago Üniversitesi.
e-posta: mmassa[at]uchicago.edu | ORCID: 0000-0003-4992-9016
- *** Doç. Dr. Fatma Şahin, Çukurova Üniversitesi.
e-posta: fatmasahin[at]cu.edu.tr | ORCID: 0000-0002-3560-1127

ABSTRACT

This paper provides a synthetic assessment of a peculiar Early Bronze Age ceramic production from the Konya Basin in southern-central Anatolia (Turkey), known in the literature as “Metallic Ware”. While there have been several studies on this ware, our work presents for the first time a detailed chrono-typology, a functional analysis and an evaluation of its spatial distribution employing ca 340 published and unpublished pieces. We also propose a new term to identify this production in future studies, the “Konya Basin Metallic Ware (KBMW)”.

Keywords: Early Bronze Age, Central Anatolia, Konya Basin, Metallic Ware.

GİRİŞ

Bu çalışma, Erken Tunç Çağı çanak çömlekleri arasında oldukça farklı bir özelliğe sahip olan “Metalik Çanak Çömlek” hakkındadır. Konya Havzası’nda yayılım gösteren ve ilk kez 1954 yılında James Mellaart tarafından *Thin Painted Metallic Ware* olarak isimlendirilen¹ bu malzeme hakkında 1950’lerden günümüze kadar bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda söz konusu çanak çömlek grubu detaylı değerlendirilmemiştir. Ayrıca karmaşıklığa neden olan farklı isimlendirmeler ile kullanılmıştır. Konya Bölgesi’nde 2017 yılından itibaren yapılan ve bölgede gerçekleşen diğer projelerden farklı olarak özellikle Tunç-Demir Çağlarına odaklanmış olan “Konya ili, Karatay ve Çumra ilçeleri Arkeolojik Yüzey Araştırması Projesi” (KRASP)² kapsamında yürütülen çalışmalar çerçevesinde Metalik Çanak Çömlek grubunun oldukça dikkat çekici oranda olduğu görülmüş ve tekrar ele alınması gerektiği düşünülmüştür. Bu doğrultuda, Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü (BIAA) ile Japon Anadolu Arkeolojisi Enstitüsü (JIAA) koleksiyonunda bulunan ve şimdiye kadar yayınlanmamış olan bu çanak çömlek grubuna ait örnekler yanısıra yayını yapılmış örnekler birlikte incelenerek tekrar değerlendirilmiştir. Yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda bu çanak çömlek grubunun adının değiştirilmesi öngörülmüştür. Çünkü aşağıda sunulan verilerden anlaşılacağı üzere çalışma literatürde bugüne kadar kullanılan *Metallic Ware/Metalik Çanak Çömleği* veya *Anatolian Metallic Ware/Anadolu Metalik Çanak Çömleği* teriminin aslında birbirinden farklı mal gruplarına atıfta bulunmak için kullanıldığını göstermektedir. Farklı araştırmacılar bu terimleri, farklı tekniklerle üretilen, farklı yüzey işlemleri ve bezemelere sahip çanak çömlek grupları için kullanmış ve bu da terminolojik bir karışıklığa neden olmuştur. Daha önce yayınlanan çalışmalarda, *Metallic Ware* içinde en az dört farklı çanak çömlek grubu olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar: (a) esasen Ovalık Kilikya’da yayılım gösteren *Red Gritty Ware*, (b) büyük oranda Dağlık ve Ovalık Kilikya’da yayılım gösteren *Painted Red Gritty Ware/Cilician Metallic Ware*; (c) şimdiye kadar sadece Kestel/Göltepe’de belgelenmiş, ancak muhtemelen Kilikya ile Toros Dağları arasında da yayılım gösteren *Yalın Anadolu Metalik Çanak Çömleği* ve (d) Konya Havzası’nın modern şehirleri arasında, Konya, Karaman, Ereğli, Niğde ve Aksaray’da yayılım gösteren ve bu çalışmanın konusu olan çanak çömlek grubudur.

Bu çanak çömlek hakkında yapılan çalışmalardan sonra özellikle malzemenin gösterdiği mekansal dağılıma dayanarak (detaylı bilgi için aşağıya bakınız), *Konya Havzası Metalik Çanak Çömleği* (KHMÇÇ) ismini öneriyoruz. İsim önerisinin bir başka nedeni ise üretim zinciri ve dağıtım gibi uzmanlık konularının anlaşılabilmesi ve gelecekteki araştırmalar için ortak bir terminoloji oluşturmasıdır.

Bu çalışma kaleme alınmadan önce KHMÇÇ’ye ait BIAA bulunan yayınlanmış örnekler ile yine BIAA ve JIAA’daki yayınlanmamış örnekler ve şimdiye kadar yayını yapılmış diğer merkezlerdeki bütün örnekler³ detaylı şekilde incelenerek bir veri tabanı oluşturulmuştur. Bu veri tabanının bize sağladığı bilgiler neticesinde; çalışmanın ilk kısmında bu çanak çömlek grubu için isimlendirme önerisinde bulunulmuş; ikinci kısmında, form ve hacim özellikleri birlikte ele alınarak detaylı bir form tipolojisi oluşturulmuş; ardından yapım tekniği, bezeme özellikleri ve bu bezemelerin formlara göre dağılımı incelenmiştir. Son kısım da ise KHMÇÇ hakkında elde edilen tüm veriler tartışılmış ve sonuçlar değerlendirilmiştir.

ARAŞTIRMA TARİHİ

Erken Tunç Çağı’nda gerek İç Anadolu gerekse diğer komşu bölgelerde *Metalik* olarak adlandırılan ve bu çalışmanın konusunu oluşturan *Metalik Çanak Çömlek*; yüksek ısıda pişirilmesinden dolayı çıkardığı tınlama sesi, kendine has boya bezemesi ve metalik görünümü, keskin profile ve çukur dibe sahip olması ile diğer çanak çömlek gruplarından oldukça farklı özellikler sergilemektedir. Konya Havzası için Metalik Çanak Çömlek terimini ilk kez Mellaart kullanmıştır. Mellaart, bu çanak çömlek örneklerini 1954 tarihli yayınında *Thin Painted Metallic Ware*⁴, 1963 tarihli yayınında ise sadece *Metallic Ware*⁵ olarak isimlendirmiştir. 1989 yılında Semih Güneri Konya Bölgesi’nde yaptığı araştırmalarda topladığı benzer çanak çömleği Mellaart’ın tanımladığı özellikleri temel alarak *Boyalı Metalik Çanak Çömlek* olarak değerlendirmiştir⁶. Aynı yıl Aliye Öztan tarafından yapılan yayında Konya ve Niğde çevresinden ele geçen bir grup çanak çömlek için Mellaart ile aynı isimlendirme kullanılarak *Metallic Ware* adı altında değerlendirilmiştir⁷. Nimet Özgüç 1990 yılında söz konusu malzemeyi *Darboğaz*

¹ Mellaart 1954:190-195.

² Proje 2017 yılından bu yana Michele Massa (Chicago Üniversitesi), Christoph Bachhuber (Oxford Üniversitesi), Fatma Şahin (Çukurova Üniversitesi) ve James Osborne (Chicago Üniversitesi) iş birliği dahilinde bir ekip tarafından sürdürülmektedir.

³ Mellaart tarafından yayını yapılmış BIAA’daki KHMÇÇ örnekleri tekrardan değerlendirilmiştir. Diğer merkezlerdeki KHMÇÇ örnekleri ise yayınlarda belirtilen verilere göre kullanılmıştır.

⁴ Mellaart 1954: 179.

⁵ Mellaart 1963: 228-229.

⁶ Güneri 1989: 98, 114-116.

⁷ Öztan 1989: 407-410.

Boyalıları olarak yayımlamıştır⁸. Elizabeth Friedman 2000 yılında yaptığı doktora çalışmasında bu çanak çömleği *Anatolian Metallic Ware* olarak ele almıştır⁹. 2017’de Yalçın Kamış tarafından yapılan yayında ise Acmhöyük yerleşmesinde bulunan aynı grup malzeme için, Mellaart ve Öztan’ın tanımlamalarını esas alarak, *Metalik Çanak Çömlek* terimi tercih etmiştir¹⁰. Söz konusu bu çanak çömlek için 2017 yılında Abdullah Hacı, 2020 yılında Hacı ve K. Aslıhan Yener daha önce Friedman’nın isimlendirmesini esas alarak, *Anadolu Metalik Çanak Çömleği* ismini kullanmıştır¹¹.

Konya Havzası ve yakın çevresi dışında benzer malzemeye daha güneyde Kilikya Bölgesi’nde de rastlanmaktadır. Hetty Goldman Tarsus-Gözlükule’deki Metalik Çanak Çömleği yüksek ısıda pişirilmesi, ince kum katkısı ve boya bezemesinden dolayı *Light Clay Miniature Lug Ware* adı altında değerlendirmiştir¹². Ayrıca bölgede 1951 yılında Veronica Seton-Williams tarafından yapılan yüzey araştırmalarında da metalik kapların bulunduğundan söz edilmektedir¹³. Ancak söz konusu kapların Konya Havzası Metalik Çanak Çömleği ile olan benzerlikleri, fotoğraf ve çizimlerinin olmamasından dolayı yapılamamıştır.

Arkeoloji literatüründe *Metallic Ware* adı daha çok Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye’de metal kapların taklitleri olarak yapılmış çanak çömleği tanımlamak için kullanılmıştır¹⁴. Ancak bu çanak çömleğin bu makalede sözü edilen çanak çömlek grubuyla yapım teknolojileri¹⁵ benzerliği dışında hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. Bu çalışmada ele alınan çanak çömleğin *Metalik Çanak Çömlek* olarak adlandırılması karışıklığa neden olacaktır. Yukarıda da belirtildiği üzere bu makalenin yazılma gayelerinden birini de bu soruna açıklık getirmek oluşturmaktadır. Bu özel çanak çömlek daha çok İç Anadolu’nun güney kesiminde Konya, Niğde, Orta Torosların dağlık alanları ve Kapadokya’nın kuzey ve doğu bölgelerine kadar yayılım göstermektedir. Örneklerin %90’nı Konya Havzası’nda ovada yer alan yerleşmelerde bulunmuştur. Bu nedenden dolayı bu çanak çömlek için tarafımızdan *Konya Havzası Metalik Çanak Çömleği (KHMÇÇ)* ismi önerilmekte olup metin boyunca “KHMÇÇ” kısaltması kullanılmıştır.

METODOLOJİ

Bu çalışmada, BIAA koleksiyonunda bulunan yayınlanmamış 192 parça, JIAA’dan¹⁶ 4 parça, KRASP 2017 yılı çalışmalarından 1 tam kap¹⁷ ve şimdiye kadar yayınlanmış olan 143 parçayla beraber, toplam 340 KHMÇÇ örneği üzerinde incelemeler yapılmıştır. BIAA ve JIAA çanak çömlek örnekleri yüzey araştırmalarından ele geçmiş olduğu için bir stratigrafik bağlamları yoktur. Benzer şekilde, daha önce yayınlanmış malzemelerin çoğu da yüzey araştırması, kaçak kazılardan (ya da tekil müze buluntuları) veya az yayınlanmış kazılardan gelir. Dolayısıyla bu malzeme herhangi bir ek stratigrafi bilgisine sahip değildir. Kontesktleri iyi belgelenmiş malzemeler ise sadece Acmhöyük ve Göltepe kazılarında saptanmış olup, tarihlendirme bölümünde detaylıca tartışılacaktır.

İlk olarak KHMÇÇ’ye ait 340 örneğin tüm özelliklerini belirlemek için detaylı bir dijital veri tabanı oluşturulmuş ve çanak çömleğin tüm özellikleri buraya işlenmiştir. Ardından bu çanak çömleğin hamur yapısı, hamur rengi, katkı maddeleri ve pişirme gibi özellikleri saptanmıştır. İkinci olarak üretim teknikleri, gövde ve boyun şekillendirmeleri, birleşecek yüzeylerdeki çentikler, kulpların eklenme teknikleri incelenmiştir. Üçüncü olarak yüzey işlemleri; perdah, astar gibi özelliklerinin yanı sıra yüzeylere uygulanan boya bezeme, plastik bezeme ve bu bezemelerin yüzeylerde nerelere yapıldığı belirlenmiştir. Dördüncü olarak hacim hesaplaması ve detaylı bir tipoloji için BIAA ve JIAA’da yayınlanmamış parçaların büyük bir kısmı ve Mellaart’ın 1963 yılında yayınladığı ve BIAA’da bulunan parçaların tamamı tekrardan çizilerek standart bir hale getirilmiştir. Ayrıca standart bir çizim ve ölçek oluşturmak için bu çalışmada ele alınan yayınlanmış bütün KHMÇÇ örnekleri tekrardan çizilmiştir. Daha sonra tüm ya da tümlenebilir kapların *Associated Regional Chronologies of the Ancient Near East (ARCANE)* projesi kapsamında geliştirilen PotUtility programı yardımıyla yaklaşık hacimleri hesaplanmıştır. Yapılan hacim hesaplamaları formların işlevleri hakkında fikir yürütmemizi sağlamıştır. Yapılan bu detaylı çalışmalar sonucunda KHMÇÇ malzemesinin mal grupları ile birlikte detaylı bir tipolojisi oluşturulmuştur. Tipoloji oluşturulurken kapların formları, boyutları, işlevleri ve hacimleri bir bütün olarak ele alınmıştır.

⁸ Özgüç 1990: 71.

⁹ Friedman 2000

¹⁰ Kamış 2017: 168-169.

¹¹ Hacı 2017; Hacı ve Yener 2020.

¹² Goldman 1956a: 107, 116-117.

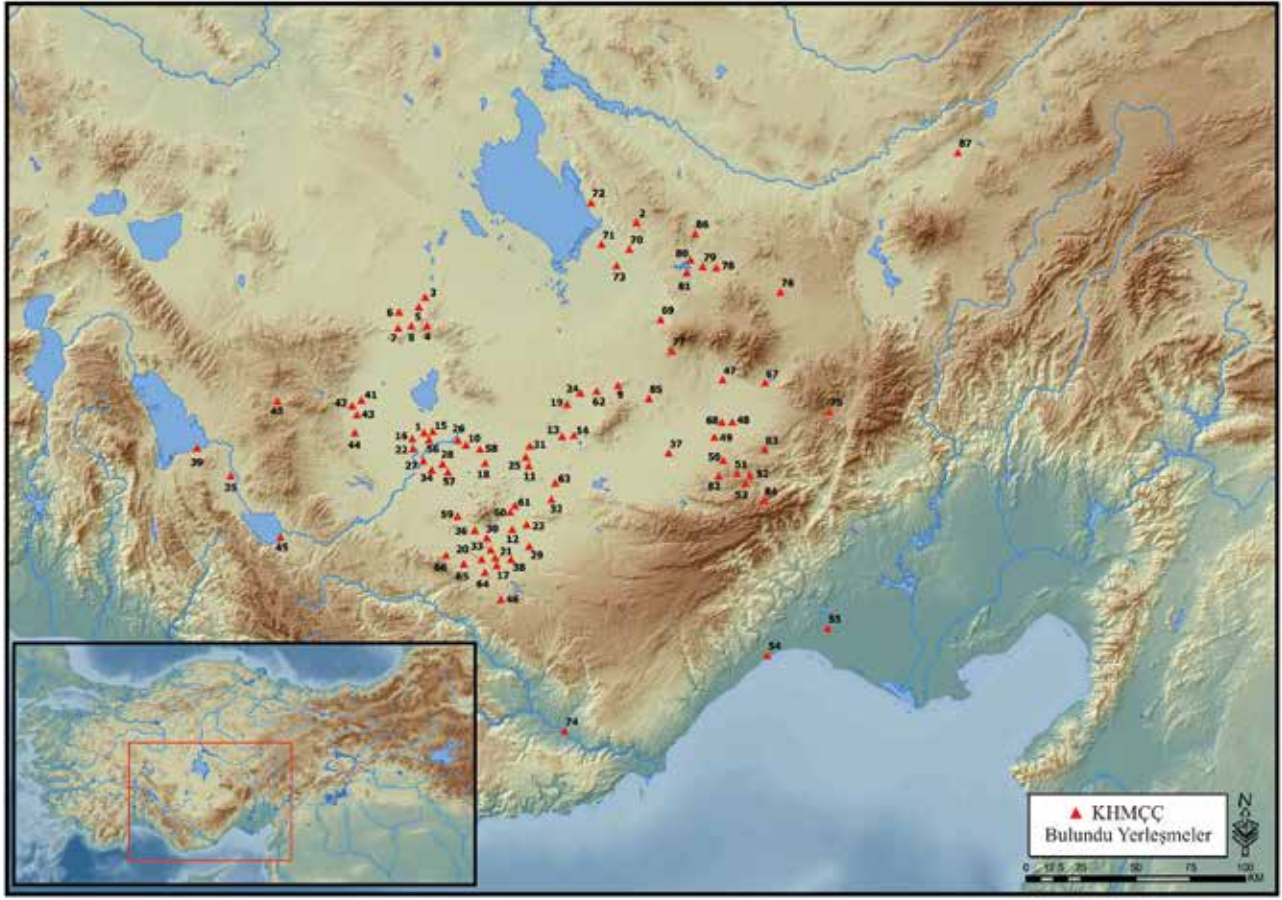
¹³ Seton-Williams 1954.

¹⁴ Kühne 1976; Şenyurt 1995.

¹⁵ Friedman 2000: 81.

¹⁶ Japon Anadolu Arkeolojisi Enstitüsü’nde bulunan yüzey araştırması malzemesini incelememize izin verdikleri için Sachihiro Omura ve Kimiyoshi Matsumura’ya çok teşekkür ederiz.

¹⁷ KRASP Erken Tunç Çağı malzemesi Ebru İncaman-Tuna tarafından doktora tezi olarak çalışıldığından bu projeden çalışmaya sadece 1 tam kap dahil edilmiştir.

Figür 1: Yayılım Haritası; 1: Kızlar, 2: Çemeli Höyük, 3: Yuğ Tepe, 4: Müşkü, 5: Ölmez, 6: Fatin Höyüğü, 7: Tutup, 8: Yazıbelen, 9: Emirgazi Höyük, 10: Emirler Höyük, 11: Islık Höyük, 12: Kanaç (Kıbrıs) Höyük, 13: Karapınar Höyük I, 14: Karapınar Höyük II, 15: Karhane Höyük, 16: Karaca Höyük, 17: Karaman Höyük, 18: Küçük Aşlama Höyük, 19: Kızak Höyük, 20: Koca Höyük II, 21: Koca Höyük I, 22: Kurtbaba, 23: Kerti Höyük, 24: Tilgili Höyük, 25: Yanıktepe, 26: Samın Höyük, 27: Seydihan Höyük, 28: Sarlak Höyük, 29: Büyüğü II, 30: Boz Höyük II, 31: Akkuyu, 32: Akçaşehir Höyük, 33: Abdullah Höyük, 34: Boyalı Tümeği, 35: Akçalar Höyük, 36: Eminler Höyük, 37: Çiller Höyük, 38: Çardağın Höyük, 39: Burun Höyük, 40: Kızılviran, 41: Alaaddin Tepe, 42: Konya-Karahöyük, 43: Evdereşe, 44: Yanagelmez, 45: Yalılıhöyük, 46: Kozlubucak, 47: Bayat Höyük, 48: Kızıl Höyük, 49: Zencirli, 50: Topraktepe, 51: Beytepe, 52: Ulukışla Höyük I, 53: Zeyve Tepe II, 54: Yumuktepe, 55: Tarsus, 56: Yanagelmez, 57: Üçhüyük North, 58: Büyük Aşlama Höyük, 59: Keyren Höyük, 60: İbrahim Höyük, 61: Göçü/Gök Höyük, 62: Maltepe, 63: Hüyük Akçaşehir'in Kuzeyi, 64: Karaman Güneybatı Höyük, 65: İllisre, 66: Gaferiyat, 67: Boz Duvarlı, 68: Kerhane Höyük, 69: Gözlükuyu, 70: Çimeli Yeniköy Höyük, 71: Ulukışla Höyük II, 72: Sungurlu Höyük, 73: Achemhöyük, 74: Kilisetepe, 75: Göltepe, 76: Kiledere Höyük, 77: Keçikalesi Höyük, 78: Kültepe Gülağaç, 79: Büyük Deller, 80: Malayır, 81: Sımatepe, 82: Çayhan, 83: Hüsnüye, 84: Darboğaz, 85: Kutören, 86: Ovaören, 87: Kültepe. /

KONYA HAVZASI METALİK ÇANAK ÇÖMLEĞİNİN MALZEME VE TEKNİK ÖZELLİKLERİ

Yayın kapsamında incelen bütün KHMÇÇ standart bir hamura ve üretim tekniğine sahip olduğu görülmüştür. Bu çanak çömlekler çağdaş malzemelerden oldukça farklı olup, kendine özgü özellikleriyle diğer çanak çömlekler arasından hemen fark edilmektedir¹⁸.

KHMÇÇ özellikleri genel hatları ile şu aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır:

- Tamamı el yapımıdır.

- İnce ve sıkı bir hamur yapısına sahip olup, hamur rengi sarımsı kahverengi, açık kahverengi, koyu kahverengi ve gri arasında değişmektedir.
- Tümünde istinasız ince kum ve ince kireçtaşı katkısı görülmektedir.
- Yüzeyleri çoğunlukla perdahlı ve kendinden astarlıdır. Yüzey renkleri hamur renginden kısmen daha açıktır.
- En karakteristik özelliklerinden biri de yüksek ısıda pişirilmesinden dolayı hamur yapısında bulunan ince kireçtaşı parçalarının patlaması sonucu oluşan çukurcuklardır.;

¹⁸ Mellaart 1963: 228-229.

- Tüm parçalar boya bezemelidir. Neredeyse tamamında bant bezeme görülür. Bezemede kullanılan boya renkleri kırmızımsı kahverengi ve siyah arasında değişir.
- Oldukça yüksek ısıda pişirilmiştir (pişirme derecesi: 800 °C'nin üstü).
- Form çeşitliliği sınırlı olup, en büyük grubu küçük ve orta ölçekli çömlek ve testiler oluşturmaktadır.
- Çoğunluğunda çömlekçi işareti yer almaktadır.

KHMÇÇ hakkında yapılan detaylı inceleme sonucunda bu çanak çömleğin üretimi için, hamurun bilinçli bir şekilde hazırlanıp kullanıldığı anlaşılmaktadır.¹⁹ Üretim tekniği ve yüzey işlemleri bakımından da tamamen aynı özellikleri göstermektedir. Bu durumun daha net olarak ortaya konması için KRASP Projesi kapsamında ele geçen bazı KHMÇÇ üzerinde Fourier Transform Infrared Spektrofotometre (FT-IR) ve Röntgen Kırınım Difraktometrisi (XRD) analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları bu malzemenin 800 oC üstü sıcaklıklarda pişirildiğini göstermektedir²⁰. Pişirme sırasındaki sıcaklıktan kaynaklı olarak da çanak çömlek yüzeyinde renk farklılıkları oluştuğu anlaşıldığından, KHMÇÇ malzemesi *Açık Yüzeyli Mal Grubu* ve *Koyu Yüzeyli Mal Grubu* olmak üzere iki alt gruba ayrılmıştır (Fig. 2-3)²¹.

Açık Yüzeyli Mal Grubu: Hamur, ince ve kompakt bir yapıya sahiptir. Oldukça homojen olan hamur da ince kum ve ince kireç taşı katkısı görülmektedir. Hamur renkleri grimsi kahverengi (10YR-5/2-3) ve sarımsı kahverengi (10YR-7/3-6, 8/4-6, 6/4-6) tonlarındadır (Fig. 2). Astarlı parçalar az orandadır. Astar, su ile inceltilebilir hamurun ince bir şekilde uygulanmasıyla yapılmıştır. Ancak bazı parçalarda uygulanan perdah, astar varmış algısı yaratmaktadır. Genelde mat bir görünümü olan bu grubun yüzey renkleri kahverengi (7.5YR-7/4; 10YR-8/2-4, 7/3-4, 5/2) ve kırmızımsı sarı (7.5YR-7/6-8, 6/6-8; 10YR-8/6-8) tonlarındadır. Yüzeyler oldukça iyi düzeltilmiş olup, büyük çoğunluğu perdahlıdır. Kase ve çömleklerin büyük bir kısmı bu mal grubu ile temsil edilir.

Koyu Yüzeyli Mal Grubu: Hamur yapısı renkleri hariç ilk mal grubu ile aynı özelliktedir. Hamur renkleri

koyu gri (7.5YR-3/1) ve koyu kahverengi (10YR-5/3-4) tonlarındadır (Fig. 3). Yüksek ısıda pişirilen bu mal grubunun, yüzeyleri iyi düzeltilmiş olup, çok az örnekte astar ve perdah görülmektedir. Yüksek ısıya maruz kaldığından dolayı, çoğu örnekte astar ve perdah anlaşılabilir değildir. Yüzey renkleri koyu gri (7.5YR-3/1-2) ve kahverengi (7.5YR-3/4, 4/4; 10YR-4/2-3) tonlarındadır. Bu mal grubu ile daha çok kase, gaga ağızlı testi ve çömlek formları şekillendirilmiştir. KRASP ve BIAA'de yer alan 15 farklı yerleşmeden ele geçen 192 parçanın %21'inin yüksek ısıda pişirildiği saptanmıştır. Bu oranın çok yüksek olması ve farklı yerleşmelerden ele geçmeleri koyu yüzü çanak çömleğin bilinçli olarak yüksek ısıda pişirildiğini göstermektedir.

FORM TİPOLOJİSİ

KHMÇÇ malzemesi form tipolojisine göre çağdaş çanak çömlekler ile az da olsa paralellik göstermekle birlikte kendine özgü formlara sahiptir. Bu formların tipolojisi oluşturulurken çanak çömleğin işlev ve boyut parametreleri beraber ele alınmıştır. Prehistorik toplumların kilden ürettikleri çanak çömlekleri, ihtiyaçları doğrultusunda belli bir amaca hizmet edecek şekilde biçimlendirmesinden dolayı işlevsel özellik ana parametre olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle işlevsel ve boyutlarına göre formlar, geniş ağızlı (Açık form: Ağız genişliği gövde genişliğinden büyük olanlar) ve dar ağızlı (Kapalı form: Ağız genişliği gövde genişliğinden küçük olanlar) olarak iki ana form grubuna ayrılmıştır. Geniş ağızlı formlar KHMÇÇ içinde sadece kaselerle; dar ağızlı formlar maşrapalar, akıtacaklı kaplar, minyatür testiler, testiler, kapalı kaplar ve küçük-orta-büyük boyutlu çömleklerle temsil edilmektedir (Fig. 4).

İki ana grupta yer alan çanak çömleklerin form grupları ve alt tipleri oluşturulurken, geniş ağızlı formlarda, gövde şekillerine göre; dar ağızlı formlarda ise ağız, dudak, boyun ve gövde şekillerine göre sınıflamalar yapılmıştır.

Kaseler (A)

KHMÇÇ malzemesi içinde %12²² gibi bir oranla temsil edilen kaseler kendi içinde üç gruba ayrılmaktadır.

(A1) - *Dışa Açılan Profilli Kaseler* : Bu kaselerin (A1a) - *Dışa Açılan Düz Profilli Kaseler* (Fig. 5: 1-3) ve (A1b) - *Dışa Açılan hafif "S" Profilli Kaseler* (Fig. 5: 4-5) olmak üzere iki alt tipi bulunmaktadır. Ağız çapları 8-19 cm arasında değişen bu formlar dışa doğru genişleyen bir profile sahiptir. Bu kaselerin bazı örneklerinde ilmik kulp görülmektedir.

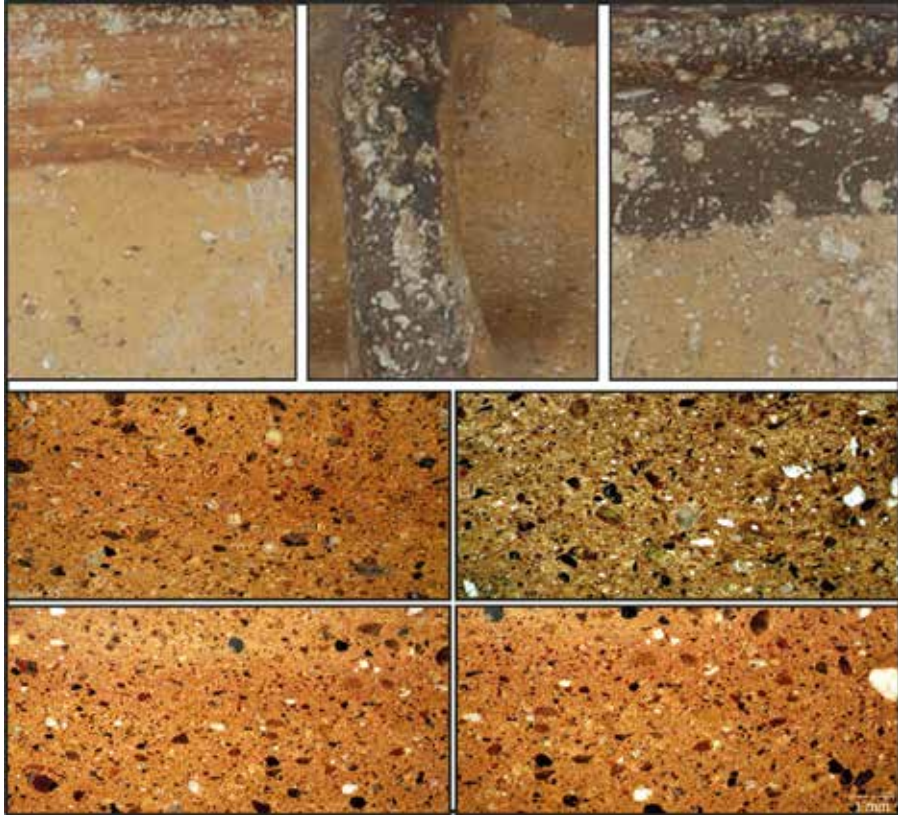
¹⁹ Friedman 2000; Gait, vd. 2018.

²⁰ Tarhan, vd. (Baskıda)

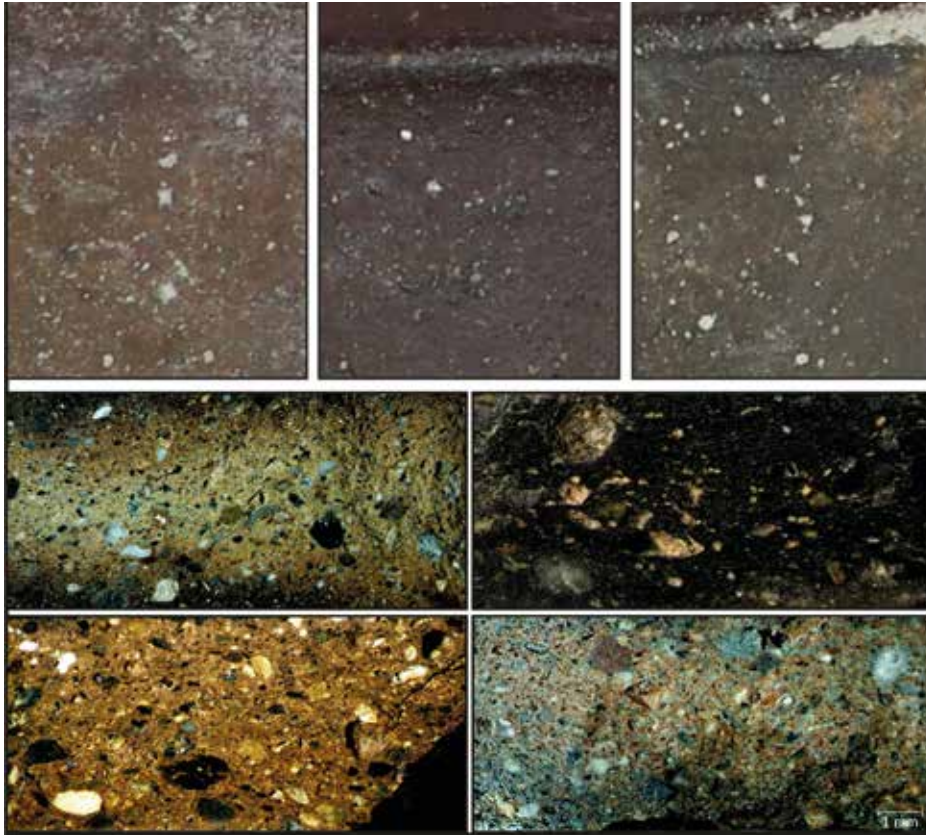
²¹ Burada "açık ve koyu yüzeyli mal grubu" olarak tanımladığımız çanak çömlek Hacar tarafından sadece "Klasik Metalik Mal" olarak tanımlanmıştır (Bknz. Hacar, 2017; Hacar-Yener, 2020). Hacar'ın bu çanak çömlek içinde değerlendirdiği "Yalın Mal" grubu tarafımızdan Metalik Çanak Çömlek içinde değerlendirilmemektedir.

²² Bu çalışmada kullanılan istatistiksel veriler form veren 255 örnek üzerinden yapılmıştır.

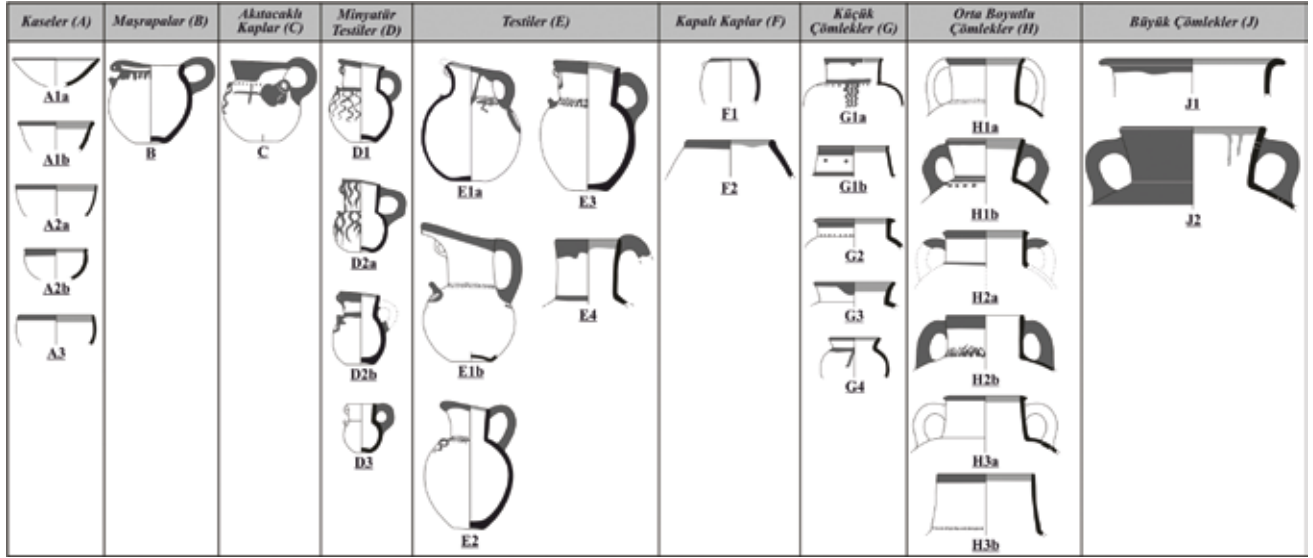
KONYA HAVZASI METALİK ÇANAK ÇÖMLEĞİ

Figür 2: Açık Yüzlü Mal Grubu (Üst Sıra, yüzey; Alt Sıra, ince kesit fotoğrafıdır) / *Light Surface Ware (top row: surface; bottom rows: polished sections)*

Figür 3: Koyu Yüzlü Mal Grubu (Üst Sıra, yüzey; Alt Sıra, ince kesit fotoğrafıdır) / *Dark Surface Ware (top row: surface; bottom rows: polished sections)*

Figür 4: KHMÇÇ Form Cetveli / KBMW Synoptic Typology

(A2) - *Dik Profilli Kaseler* : (A2a) - Dik Profilli Kaseler (Fig. 5: 6-8) ve (A2b) - Dik Profilli Hafif “S” Yapan Kaseler (Fig. 5: 9-10) olarak iki alt tip altında ele alınan bu kaselerin ağız çapları 8-17 cm arasında değişmektedir.

(A3) - *İçe Kapanan Profilli Kaseler* : Ağız çapları 7-24 cm arasında değişen bu form içe doğru kapanan bir profile sahiptir. Bazı örnekleri ilmik kulpludur (Fig. 5: 11-13).

Maşrapalar (B)

Maşrapalar KHMÇÇ içinde %4 oranla temsil edilmektedir. Açık yüzeyli mal ile temsil edilen maşrapalar dışa çekik dudaklı veya hafif yükselen bir ağız yapısına sahiptir. Tüm örneklerde ağızdan başlayıp omuzla birleşen dikey bir kulpludur. Düz dipli örneklerin yanı sıra hafif içe doğru çukurlaştırılmış örneklerde bulunmaktadır. Bu form yükseklik ve genişlik olarak testilerden pek bir fark göstermese de boyunsuz olmaları ile şekilsel olarak testilerden ayrılmaktadır (Fig. 6: 1-3).

Akıtacaklı Kaplar (C)

Akıtacaklı kaplar %1 oranı ile incelenen örneklerinde en küçük grubu oluşturmaktadır. Genellikle hafif dışa doğru açılan ve yüksek bir ağız yapısına sahip bu örneklerin omuz kısmına yerleştirilmiş bir akıtacağı yer almaktadır. Ayrıca büyük çoğunluğu ağız kısmından başlayıp omuzla birleşen dikey bir kulpa sahip olup, düz diplidir. Maşrapa ve testi arasında bir forma sahip olan akıtacaklı kaplar, boyutları ile maşrapalardan, omuzlarındaki akıtacakla da testilerden farklıdır (Fig. 6: 4-6).

Minyatür Testiler (D)

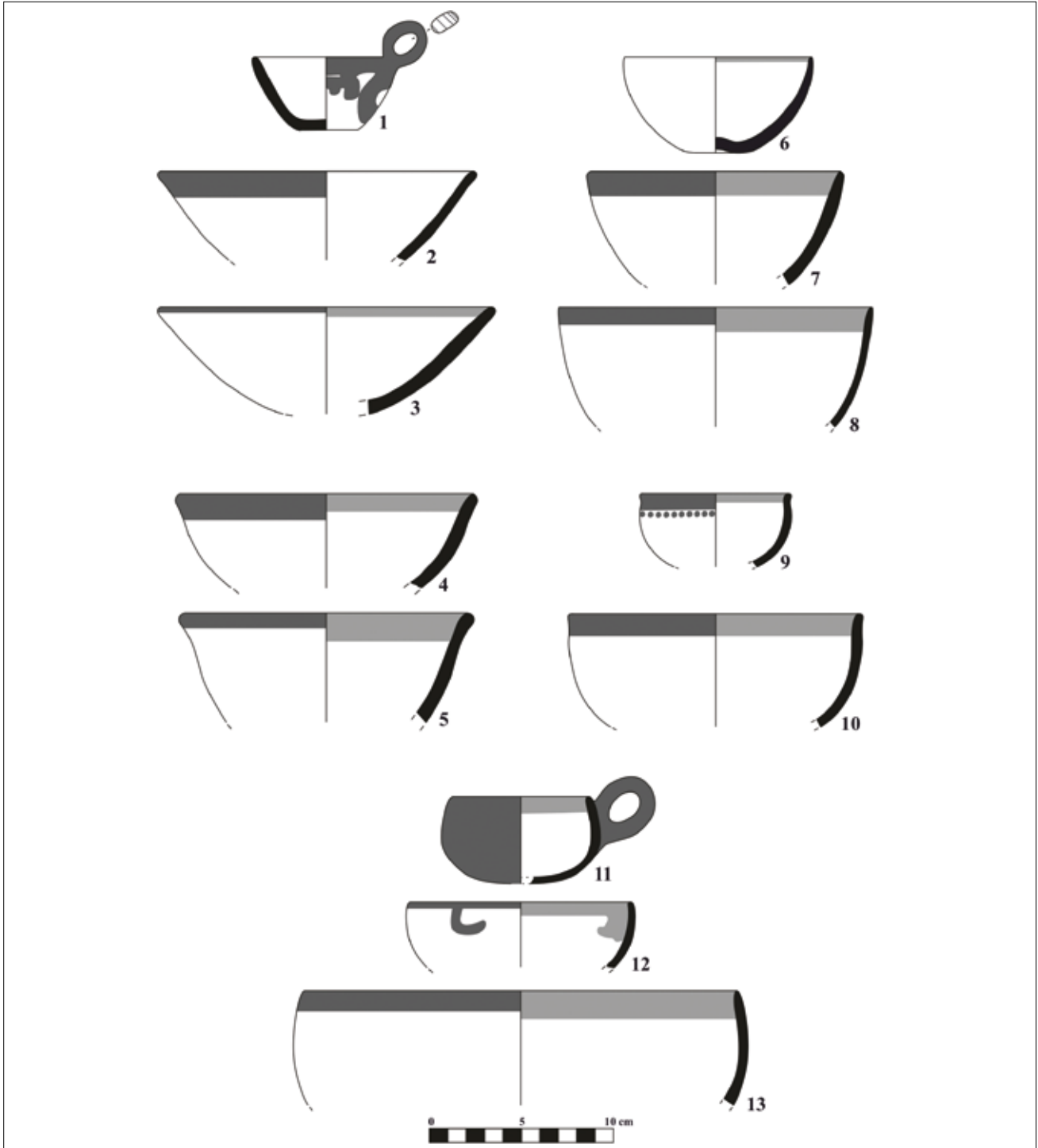
Bu formu testilerden ayıran temel özellik testilere oranla çok küçük boyutlara sahip olmasıdır. KHMÇÇ örneklerinde minyatür testilerin oranı %6’dır. Minyatür testiler ağız biçimlerine göre kendi içerisinde üç alt grup altında değerlendirilmiştir.

(D1) - *Gaga Ağızlı Minyatür Testiler* : Geniş boyunlu ve küresel gövdeli bir formdur. Ağız kenarı öne doğru hafif yükselerek gaga ağızı oluşturur. Gaga ağzın tam karşısında, ağız kenarının hemen altından omuza inen dikey bir kulp bulunur. Dip kısımları ise hafif çukur olacak şekilde içe doğru bastırılmıştır (Fig. 6: 7-9).

(D2) - *Hafif Yükselen Düz Ağızlı Minyatür Testiler* : Bu form (D2a) - Uzun Boyunlu Hafif Yükselen Düz Ağızlı Minyatür Testiler ve (D2b) - Kısa Boyunlu Hafif Yükselen Düz Ağızlı Minyatür Testiler olarak iki alt tipe ayrılmaktadır. Uzun veya kısa geniş boyunlu ve küresel gövdeli olan form, F1 formundan ağız kenarının düz olması yönüyle farklıdır. Söz konusu form, ağız kısmının hemen altından başlayan dikey bir kulpa ve orta kısmı hafif çukurlaştırılmış bir dibe sahiptir (Fig. 6: 10-13).

(D3) - *Düz Ağızlı Minyatür Testiler* : Düz ağızlı, kısa geniş boyunlu ve küresel gövdeli olan bu minyatür testiler dikey kulpludur. Dikey kulplar bazı örneklerde ağız kenarının hemen altından omuza, bazılarında ise ağız kenarından yükselerek omuza bağlanmaktadır. Dip kısımları F formunun tümünde olduğu gibi orta kısmı çukurlaştırılmış şekildedir (Fig. 6: 14-16).

Figür 5: Form A1a: 1-3; Form A1b: 4-5; Form A2a: 6-8; Form A2b: 9-10; Form A3: 11-13 / Form A1a: 1-3; Form A1b: 4-5; Form A2a: 6-8; Form A2b: 9-10; Form A3: 11-13

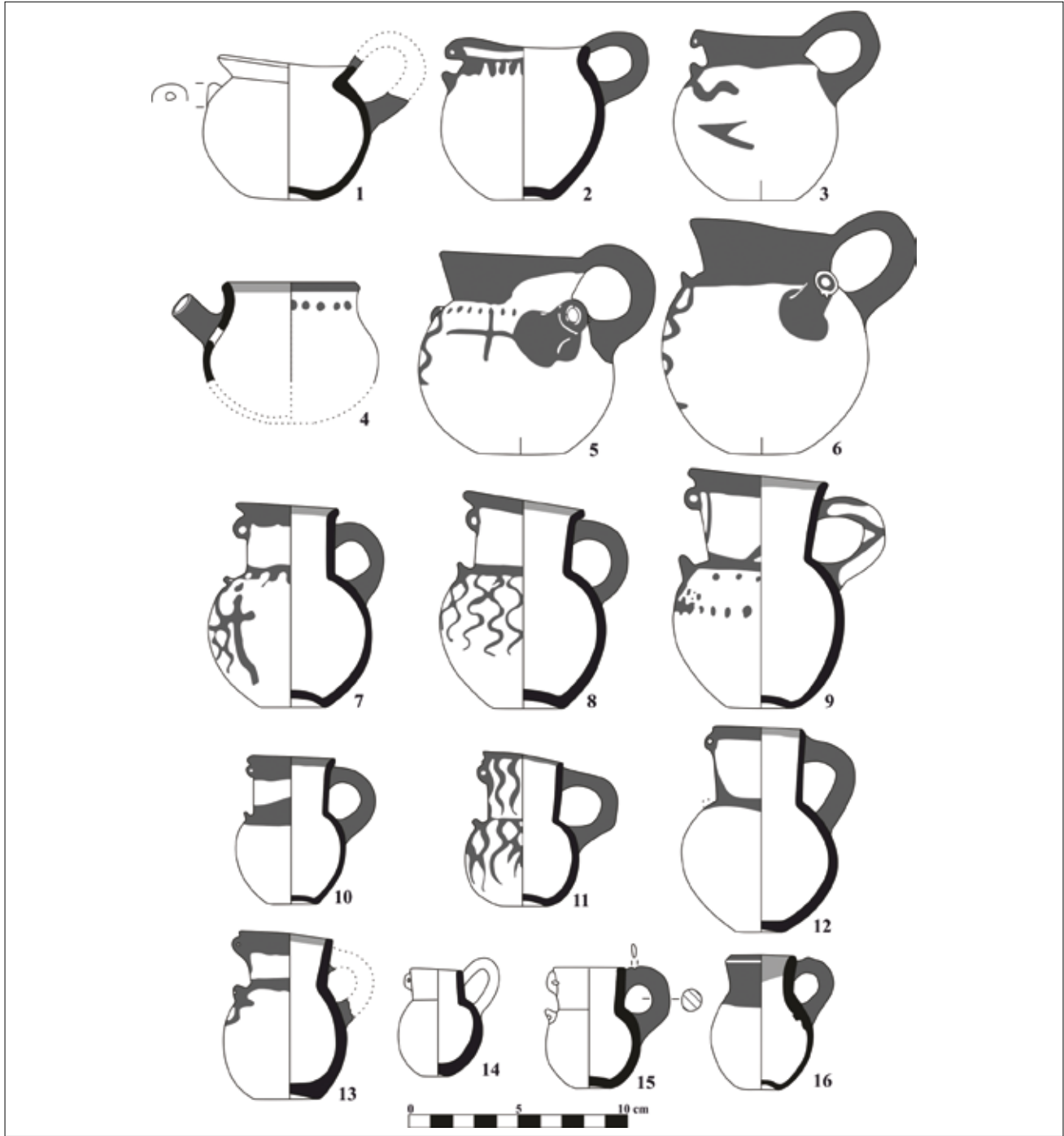
Testiler (E)

Testiler formlar içinde %18 oranla ikinci büyük grubu oluşturmaktadır. Ağız kenarı biçimine göre Gaga Ağızlı (E1), Yükselen Ağızlı (E2) ve Düz Ağızlı (E3) olmak üzere farklılık göstermektedir.

(E1) - *Gaga Ağızlı Testiler* : Gaga ağızlı testiler ağız kenarı biçimlerine göre (E1a) - Kesik Gaga Ağızlı

Testiler ve (E1b) - Sivri Gaga Ağızlı Testiler olarak iki alt gruba ayrılmaktadır.

(E1a) - *Kesik Gaga Ağızlı Testiler* : Bu form tipik özelliği öne doğru hafifçe yükselen gaga ağzın kenarının kesik olmasıdır. Gaga ağzın tam karşısında ağız kenarının hemen altından omuza bağlanan dikey kulpludur. Orta kısımları hafif çukurlaştırılmış dip tüm örneklerde görülmektedir (Fig. 4; Fig. 7: 1-3). Boyun yüksekliklerine

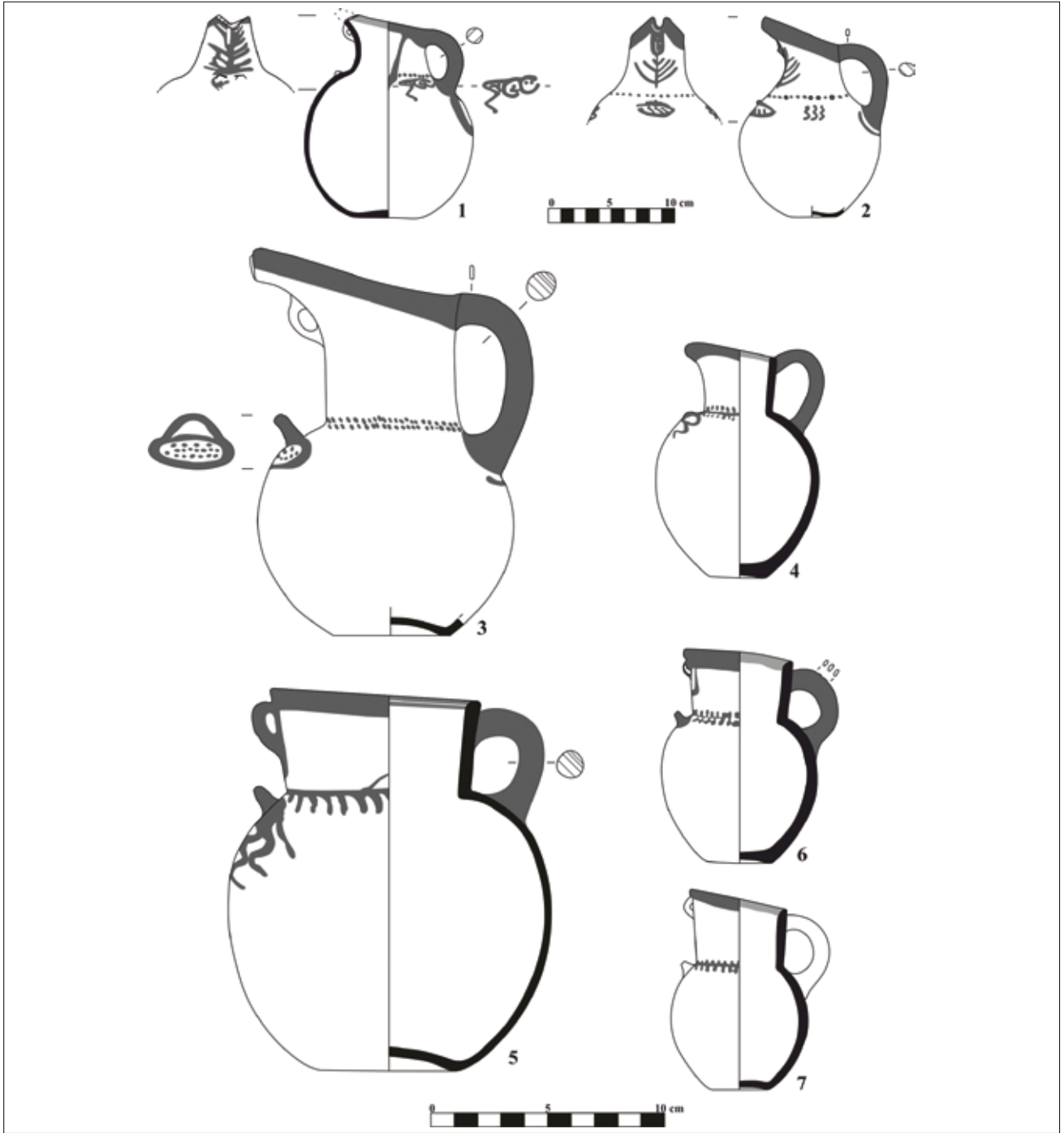
Figür 6: Form B: 1-3; Form C: 4-6; Form D1: 7-9; Form D2a: 10-12; Form D2b:13; Form D3: 14-16 / Form B: 1-3; Form C: 4-6; Form D1: 7-9; Form D2a: 10-12; Form D2b:13; Form D3: 14-16

göre (E1a1) - Kısa Boyunlu Kesik Gaga Ağızlı Testiler ve (E1a2) - Uzun Boyunlu Kesik Gaga Ağızlı Testiler olmak üzere iki tiptir.

(E1b) - Sivri Gaga Ağızlı Testi : Tek bir örnekle temsil edilen sivri gaga ağızlı testi dar boyunlu, küresel gövdeli, hafif çukurlaştırılmış dipli ve ağızdan kenarından yükselerek omuza bağlanan yükselen dikey kulpludur. (Fig. 7: 4).

(E2) -Yükselen Ağızlı Testiler : Düz ağız bir kenarda yükselerek akıtacak oluşturan bu testiler dar veya geniş boyunlu olup, küresel gövdelidir. Formun bütün örneklerinde akıtacaklı kısmın tam karşısında, ağız kenarının hemen altından omuza bağlanan bir dikey kulp bulunur. Tüm örneklerin diplerinin orta kısımları hafif çukurlaştırılmış şekildedir (Fig. 4; Fig. 7: 5-7).

(E3) - Düz Ağızlı Testiler : Bu testi grubu kendi içinde (E3a) - Dik Profilli Düz Ağızlı Testiler ve (E3b) - Dar Boyunlu Testiler olarak iki alt tip oluşturur. Silindirik

Figür 7: Form E1a1: 1-2; Form E1a2: 3; Form E1b: 4; Form E2: 5-7 / Form E1a1: 1-2; Form E1a2: 3; Form E1b: 4; Form E2: 5-7

veya iç bükey kenara sahip dar boyunlu olan bu testiler, hafif dışa açılan ağızlı ve ağız kenarından omuza bağlanan dikey bir kulpa sahiptir (Fig. 8: 1-2).

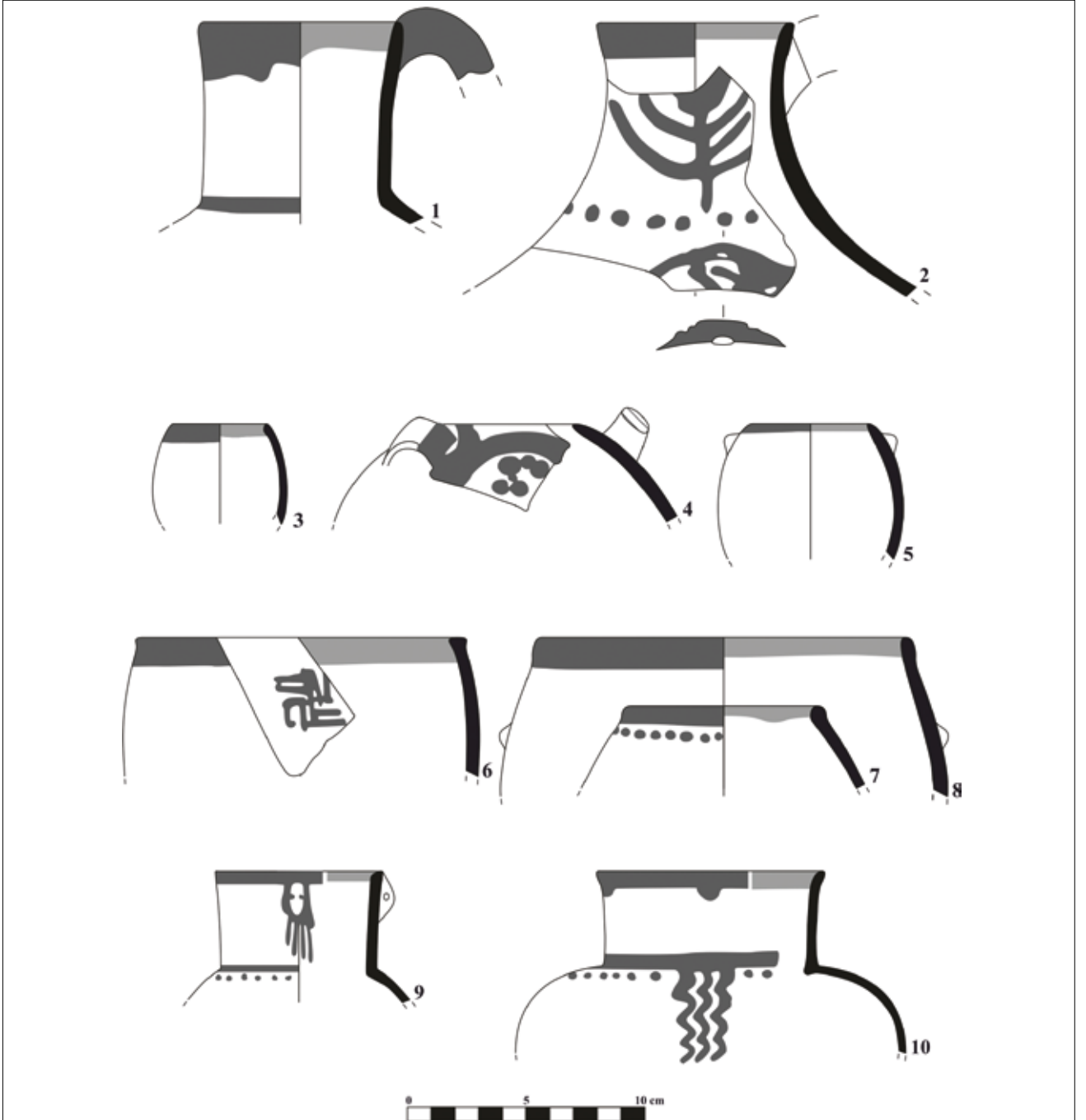
Kapalı Kaplar (F)

İncelenen KHMÇÇ içinde %6 gibi bir oranla temsil edilen kapalı kaplar, iki ana gruba ayrılmaktadır.

(F1) - Dudaksız İçe Doğru Kapanan Kaplar : Bu grup içinde değerlendirilen örnekler içe doğru kapanan ağızlı

ve küresel gövdelidir. Benzer bir örneği olmamakla beraber, bu formun dip kısmı da olasılıkla diğer örneklerde olduğu gibi içe doğru bastırılmış çukur şeklindedir. Bir örnekte omuz üzerinde yatay bir kulpa bulunmaktadır (Fig. 8: 3-5).

(F2) - Hafif Dışa Çekik Dudaklı İçe Doğru Kapanan Kaplar : Hafif dışa çekik dudaklı, içe kapanan ağızlı, küresel gövdeli bu kaplar olasılıkla çukur diplidir (Fig. 8: 6-8).

Figür 8: Form E3a: 1; Form E3b: 2; Form F1: 3-5; Form F2: 6-8; Form G1a: 9-10 / Form E3a: 1; Form E3b: 2; Form F1: 3-5; Form F2: 6-8; Form G1a: 9-10

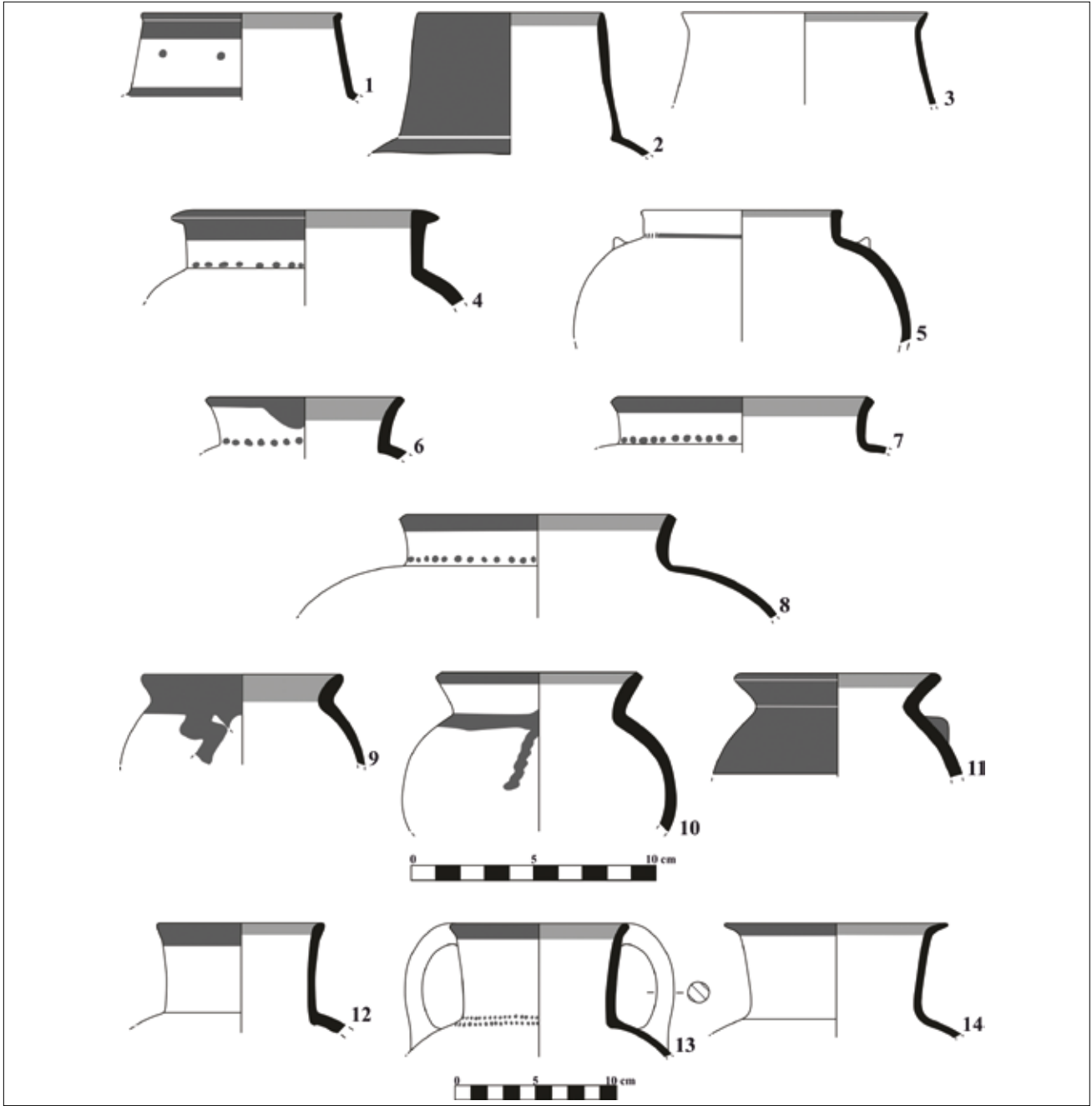
Küçük Çömlekler (G)

Küçük çömlekler hacim olarak orta ve büyük çömleklerden daha az kapasitede ve küçük ölçekte olması yönünden diğer çömlek gruplarından farklılık arz etmektedir. KHMÇÇ içinde %11 gibi bir oranla üçüncü büyük grubu oluşturmakta ve kendi içerisinde üç alt gruba ayrılmaktadır.

(G1) - Uzun Boyunlu Küçük Çömlekler : Küresel gövdeli bu tip çömleklerin (G1a) - Dik Profilli Uzun Boyunlu Küçük Çömlekler ve (G1b) - İç Doğru Kapanan Uzun

Boyunlu Küçük Çömlekler olmak üzere iki alt tipi vardır. Tam örneği olmayan bu tip çömlekler olasılıkla çukur dipli olmalıdır (Fig. 8: 9-10; Fig. 9: 1-3).

(G2) - Kısa Boyunlu Küçük Çömlekler : (G2a) - Dik Profilli Kısa Boyunlu Küçük Çömlekler ve (G2b) - Dış Açılan Profilli Kısa Boyunlu Küçük Çömlekler olmak üzere iki tip altında ele alınan kısa boyunlu küçük çömlekler, dışa çekik dudaklı veya dudaksız olup, küresel bir gövdeye sahiptir. Dip kısımları korunmayan örneklerin düz dipli olduğu düşünülmektedir (Fig. 4; Fig. 9: 4-8).

Figür 9: Form G1b: 1-3; Form G2a: 4-5; Form G2b: 6-8; Form G3: 9-11; Form H1a: 12-14 / Form G1b: 1-3; Form G2a: 4-5; Form G2b: 6-8; Form G3: 9-11; Form H1a: 12-14

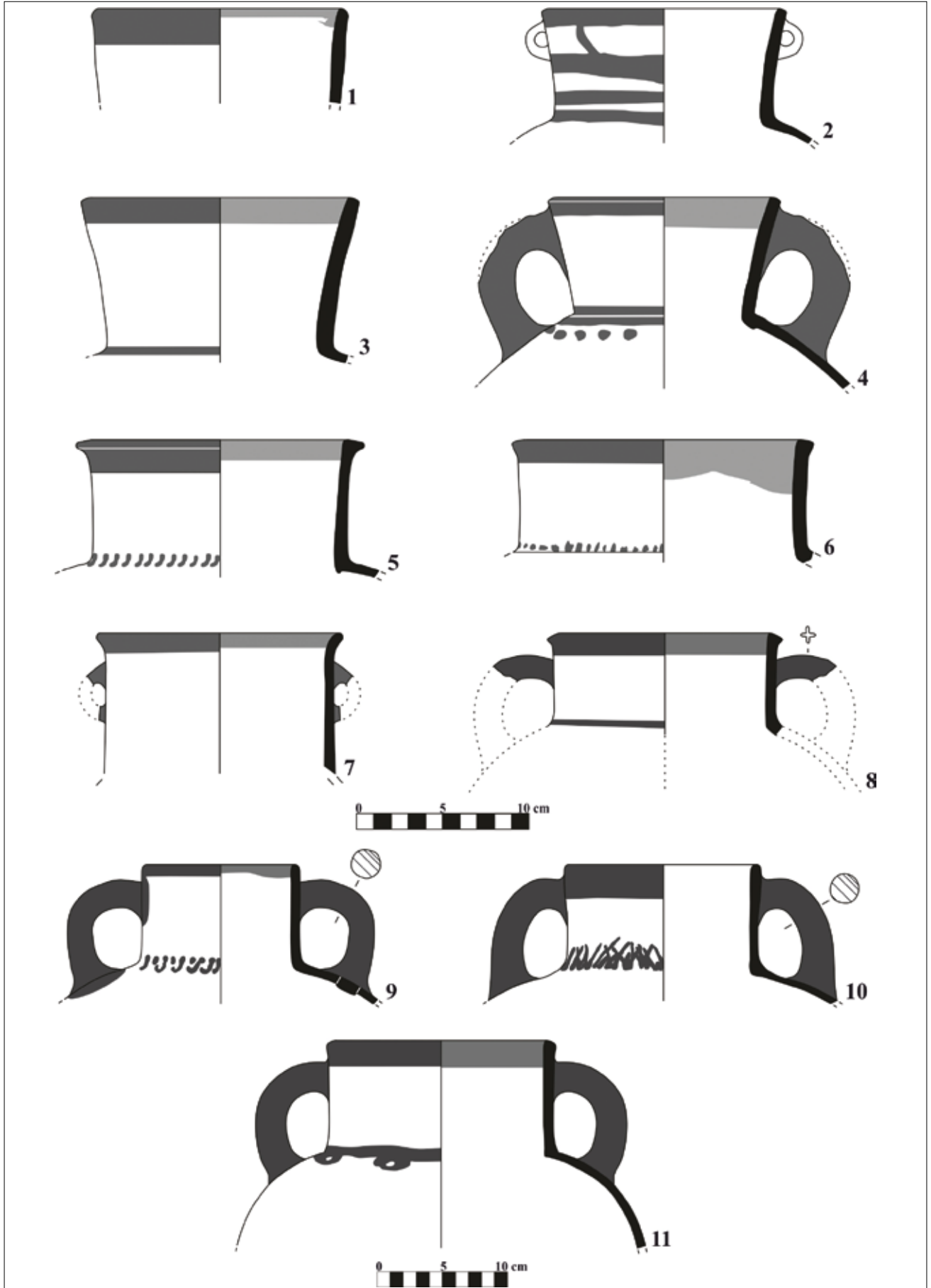
(G3) - *Boyunsuz Küçük Çömlekler* : Form, dışa açılan ağızlı, boyunsuz, küresel gövdeli ve olasılıkla çukur diplidir (Fig. 9: 9-11).

Orta Boy Çömlekler (H)

Bu çömlekler yükseklik ve genişlik ölçülerinin yanı sıra hacim olarak da küçük ve büyük çömleklerden farklı olması nedeniyle bu şekilde isimlendirilmiştir. İncelenen örnekler içinde %39 gibi bir oran ile en çok ele geçen formu oluşturmakta ve üç ana gruba ayrılmaktadır.

(H1) - *Dışa Açılan Profilli Orta Boy Çömlekler* : Bu tip orta boy çömlekler (H1a) - Dudaklı Dışa Açılan Profilli Orta boy Çömlekler ve (H1b) - Dudaksız Dışa Açılan Profilli Orta Boy Çömlekler olarak iki alt tipe sahiptir. Her iki alt form dışa genişleyen boyunlu ve küresel gövdelidir. Form, ağız kenarından başlayıp gövdeye birleşen karşılıklı olarak yerleştirilmiş iki dikey kulpa sahiptir. Ayrıca bazı örneklerde ağız kenarının hemen altına karşılıklı olarak yerleştirilmiş dikey ip delikli tutamak görülmektedir (Fig. 9: 12-14; Fig. 10: 1-4).

(H2) - *Dik Profilli Orta Boy Çömlekler* : Dudak biçimlerine göre , (H2a) - Dudaklı Dik Profilli Orta Boy

Figür 10: Form H1b: 1-4; Form H2a: 5-8; Form H2b: 9-11 / Form H1b: 1-4; Form H2a: 5-8; Form H2b: 9-11

Çömlekler ve (H2b) - Dudaksız Dik Profilli Orta Boy Çömlekler olmak üzere iki tip altında değerlendirilen bu çömlekler küresel gövdeli, boyalı çift dikey kulplu veya çift dikey ip delikli tutamaktır. Olasılıkla bu formun dip kısmı çukurdur (Fig. 10: 5-11).

(H3) - İçe Kapanan Profilli Orta Boy Çömlekler : (H3a) - Dudaklı İçe Kapanan Profilli Orta Boy Çömlekler ve (H3b) - Dudaksız İçe Kapanan Profilli Orta Boy Çömlekler olarak iki tipe ayrılmaktadır. Bu çömlekler küresel gövdeli olup, ağzın hemen altından başlayan dikey kulpludur (Fig. 11: 1-4).

Büyük Çömlekler (J)

Büyük çömlekler, KHMÇÇ malzemesi içinde %3 lük bir oranla temsil edilmektedir. Büyük boyutlu ve hacimsel olarak daha fazla kapasitenin olmasından dolayı diğer çömlek gruplarından ayrılan bu form ağız kenarı özelliklerine göre iki tip oluşturur.

(J1) - Dudaklı Dışa Açılan Profilli Büyük Çömlekler : Çömleklerin bu grubu dışa çekik dudaklı, dışa açılan profilli ve olasılıkla küresel gövdelidir (Fig. 11: 5-8).

(J2) - Dudaksız Dışa Açılan Profilli Büyük Çömlekler : Bu tip altında değerlendirilen örnekler küresel gövdeli ve dikey kulpludurlar Fig. 11: 9-11).

BEZEME TİPOLOJİSİ

KHMÇÇ çağdaşı diğer malzemelere kıyasla çok daha fazla boya bezemeye sahiptir. KRASP veri tabanında kayıtlı 834 ETÇ çanak çömlek parçasından sadece dört parça boya bezemeye sahip iken KHMÇÇ malzemesinin ise tamamı boya bezemelidir. Hamur ve form farklılığından dolayı çağdaşı diğer malzemeler arasından hemen ayırt edilebilme özelliği bezeme içinde söz konusudur. Boya bezemede genellikle kırmızımsı kahverenginden, morumsu siyaha kadar değişen tonlarda renge sahiptir. Boya bezemeli örneklerde en yaygın motifi bantlar oluşturur. Bu motif genellikle kapların ağız bölgesinin iç ve dış kısmı (111 parçadan 104'ü (%94)) ile boyun ve gövdenin birleşme kısmında yer alır (Fig. 5-11). Ayrıca, yine boyun ve gövdenin birleştiği kısımda tek veya çift sıra olarak nokta ve virgül şeklinde bezemeler yanı sıra rastgele düzensiz yapılmış çizgilerden oluşan bezemeler de bulunmaktadır (Fig. 6: 2, 4, 5; Fig. 7: 1-7; Fig. 8: 2, 7, 9, 10; Fig. 9: 4, 6-8, 13; Fig. 10: 4-6, 8-11; Fig. 11: 2, 4). Bir diğer önemli bezeme ise daha çok testilerin boyun kısmında yer alan ve ağaç²³ olarak tanımlanan motiftir (Fig. 7: 1, 2; Fig. 8: 2). Bunların dışında genellikle testi ve maşrapaların gövdelerinde dikey dalgalı çizgiler (Fig.

6: 5-8, 11), omuzlarında ise içi noktalar ile doldurulmuş daireler (Fig. 7: 3; Fig. 8: 2, 4), haç şekilleri (Fig. 6: 5) yanı sıra düzensiz olarak yapılmış içi dolgulu daire ve oval boya bezemeler diğer motifleri oluşturur (Fig. 6: 9).

Boya bezemenin yanı sıra KHMÇÇ malzemesi içinde az sayıda örnekte plastik bezeme görülmektedir. Daha çok testilerde görülen plastik bezemelerden biri akıtacağı hemen altında dik şekilde yerleştirilmiş diğeri ise aynı hizada omuz üzerine yatay şekilde yerleştirilmiş ip delikli tutamaklardır (Fig. 6: 2, 3, 7-15; Fig. 7: 1-3; 5-7). Bazı örneklerde delik kısmı ya yarım açılmış ya da hiç açılmamıştır (Fig. 6: 1). Olasılıkla delikli tutamaklar kapların ağzını kapatmaya yönelik işleve sahipken delik kısmı olmayanlarsa süsleme amaçlı yapılmış olmalıdır. Bu tutamaklar, testilerin boyun kısmında yer alan ağaç motiflerinin merkezinde ya da çömleklerin omuz kısımlarında yer almaktadır. Çok yaygın olmamakla birlikte bazı formlar memecik ya da memeciğe benzer şekilde yapılmış küçük kabartmalarla süslenmiştir (Fig. 8: 8; Fig. 9: 5, 11).

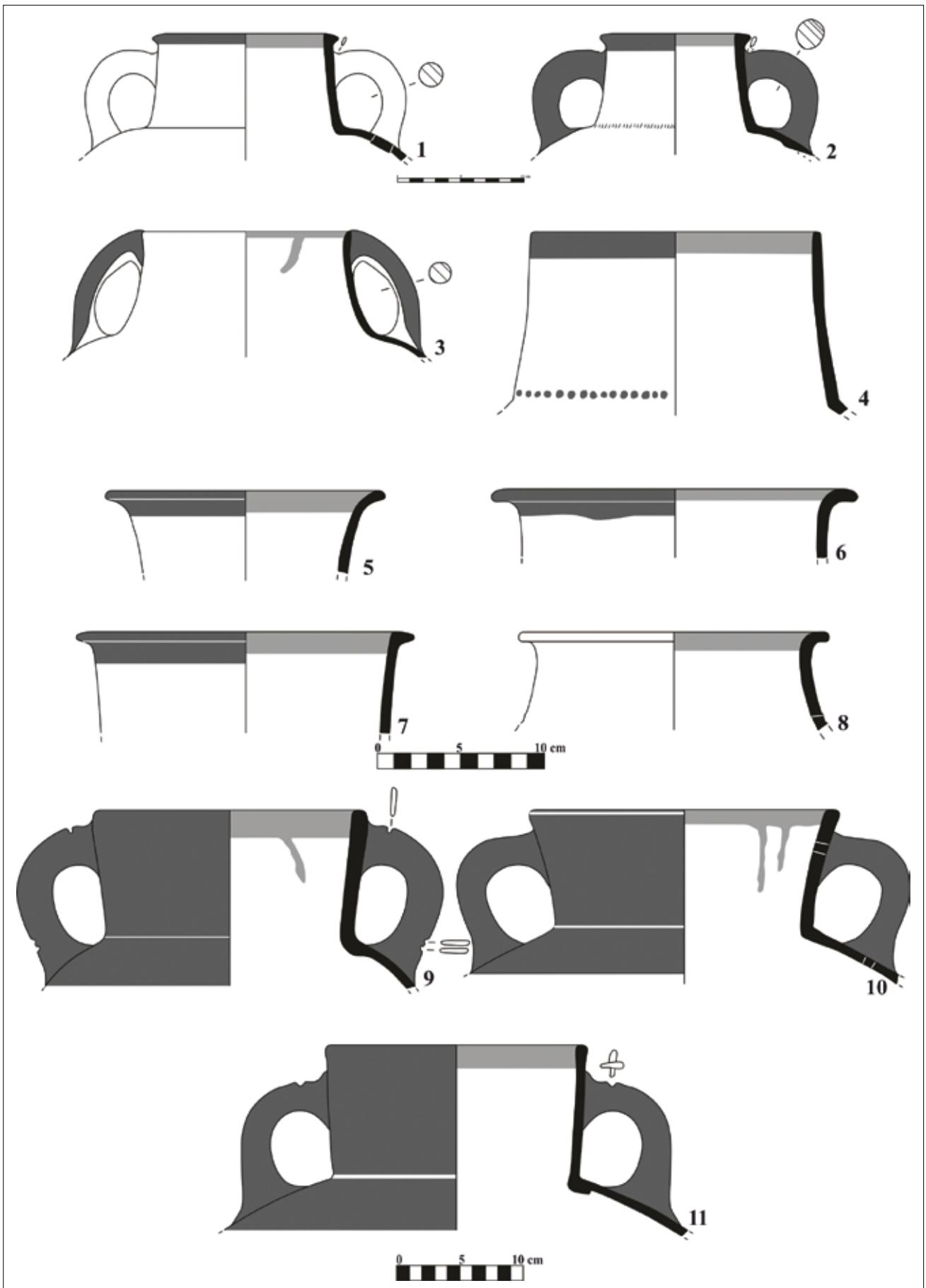
İŞLEV TİPOLOJİSİ

KHMÇÇ hakkında yapılan işlev tipolojisi form, boyut ve hacim kriterlerine göre belirlenmiştir. Formların boyutları ve hacim kapasiteleri bu malzeme hakkında henüz herhangi bir analiz (lipid analizi) yapılmamakla birlikte fikir yürütmemize olanak sağlamıştır (Fig. 12). KHMÇÇ işlev tipolojisi hakkında yapılan çalışmalar sonucunda malzeme yeme-içme-servis, depolama ve özel kullanım olmak üzere üç ana işlevde sınıflandırılmıştır. Bu işlevler;

- Birincisi, yeme-içme ve servis etme amaçlı kullanılan kaplardır. Bunlar; kase, testi, maşrapa ve akıtacaklı kaplar gibi formlardır. Kaseler, 0,08–3,4 litre arasında değişen hacim kapasiteleri ile günlük yeme-içme işlevli kullanılmış olmalıdır. Testiler, 0,28–4 litre arasında değişen kapasiteye sahiptir. Bu kaplarda olasılıkla günlük tüketilen sıvılar muhafaza edilmiştir. Maşrapalar, 0,07–0,34 litre arasında değişen hacimleriyle olasılıkla herhangi bir sıvının aktarım işlerinde kullanılmıştır. 0,2–0,4 arasında değişen küçük bir hacim kapasitesine sahip akıtacaklı kapların içine ise zeytinyağı, süt vb. daha değerli sıvıların konulduğu düşünülmektedir. Zira bu kapların omuzunda yer alan akıtacak, daha kontrollü bir dökme işleminin yapılmasını sağlıyor olmalıdır. Demircihüyük-Sarıket'te sadece çocuk mezarlarında ele geçen bu tarz akıtacaklı kaplar biberon olarak değerlendirilmektedir²⁴.

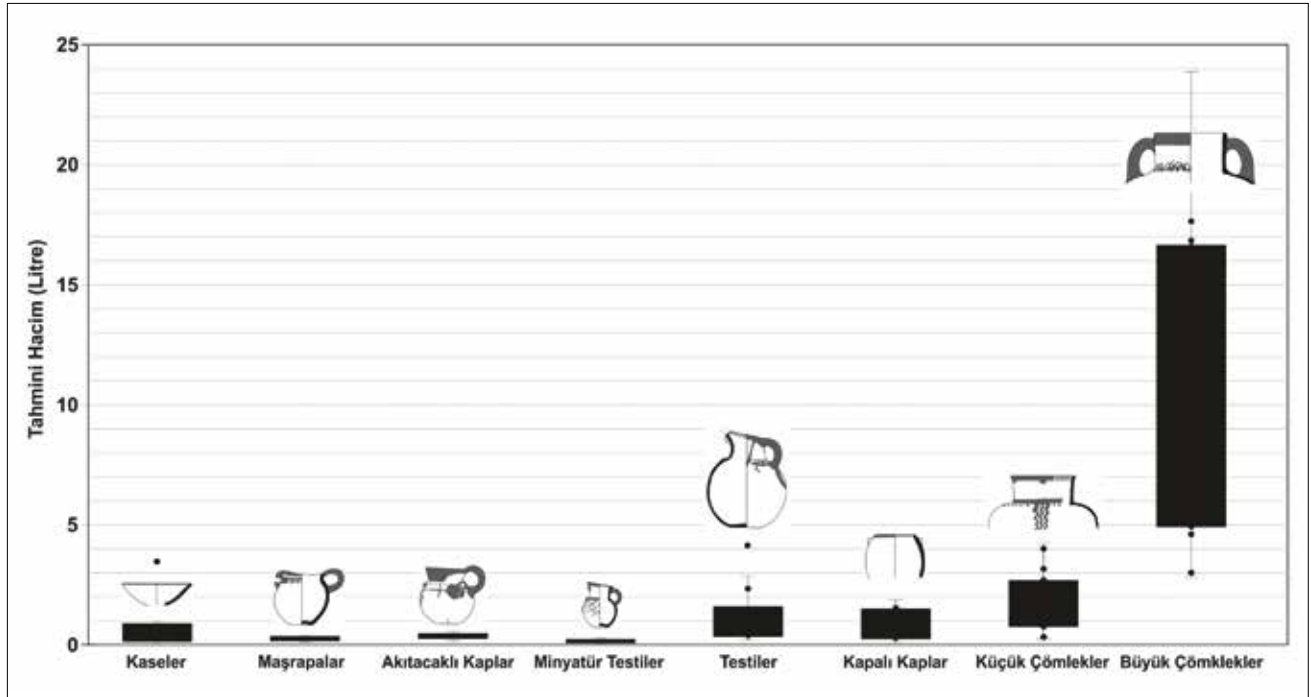
²³ Mellaart, 1963: 228.

²⁴ Secher 2000: 47.

Figür 11: Form H3a:1-2; Form H3b: 3-4; Form J1: 5-8; Form J2: 9-11 / Form H3a:1-2; Form H3b: 3-4; Form J1: 5-8; Form J2: 9-11

Figür 12: KHMÇÇ Hacim Tablosu / Table of KBMW Average Volumes

- İkincisi, depolama amaçlı kullanılan çömleklerdir. Bu grup, toplam malzemenin içinde %58 oran ile en yaygın formu oluşturmaktadır. Çoğu, küçük (0,33-4 litre arası) ve orta (4-17 litre arası) boyutlu olmakla birlikte, nadirde olsa daha büyük (42-56 litre arası) boyutlu olanlar da vardır. Bu kaplarda büyük ihtimalle tahıl (buğday/arpa gibi) veya sıvı depolanmış olmalıdır. Çömlekler dışındaki diğer kapalı kaplar, daha küçük boyutta olmaları sebebiyle daha değerli ürünlerin (baharat, tuz vb.) muhafazası için kullanılmış olabileceklerini düşündürmektedir.
- Üçüncüsü, günlük kullanıma elverişli olmayan, minyatür (%6) testilerdir. 0,02–0,15 litre arasındaki hacimleriyle domestik kullanıma pek uygun değildir. Bunların daha çok oyuncak (?), ritüel ya da sembolik amaçlı yapıldıkları söylenebilir.
- KHMÇÇ için yukarıda sıralanan işlevsel fonksiyonların içerisinde bardak ya da kadeh gibi içme kapları, tava ya da üç ayaklı çömlek gibi pişirme kapları ve çok büyük boyutlu depolama kaplarının yer almaması dikkat çekicidir.

ÜRETİM TEKNOLOJİSİ

KHMÇÇ'nin tamamı el yapımıdır. Açık formlar tek parça olarak şekillendirilmiştir. Kapalı veya boyunlu formlar ise iki aşamada üretilmiştir. Bu formlarda ayrı yapılan boyun, bir kalıp yardımı ile biçimlendirilmiş gövde ile daha sonra birleştirilmiştir²⁵. Birleştirilecek yüzeyler sağlamlığı arttırmak amacıyla rastgele yapılmış çentiklerle pürüzlü hale getirilmiştir²⁶. Genellikle kapların dış yüzeyinde astar ve perdah uygulaması yapılmış, iç yüzeyleri ise keskin ağızlı bir alet ile sıyrılarak düzeltilmiştir (Fig. 13). Formların dip kısımlarında yapılan incelemeler diplerin de keskin bir alet yardımıyla sıyrılarak düzeltildiğini göstermektedir. Düzeltilen diplerde daha sonra ortalarına bastırılmak suretiyle içe doğru hafif bir çukur oluşturulmuştur.

KHMÇÇ malzemesinde görülen kulp, tutamak ve plastik bezemeler ana gövdenin tamamen şekillendirilme işlemi bittikten sonra eklenmiştir. Kulplar ağız üzerinden ya da ağız kısmının hemen altından başlayarak omuza dik inmektedir. Sokma tekniği kullanılarak eklenen kulplar, kap henüz kurumadan omuz veya gövde üzerinde bir delik açılması ve buraya sokulması ile tutturulmuştur (Fig. 13: 4). Bu teknik kapalı kap formlarında net bir şekilde görülmektedir. Şekillendirme işlemi tamamlanan kaplar astar ve boya bezeme işleminin ardından fırınlanmıştır²⁷.

²⁵ Hacıar 2017: 25.

²⁶ Hacıar 2017: 25.

²⁷ Hacıar 2017: 25.

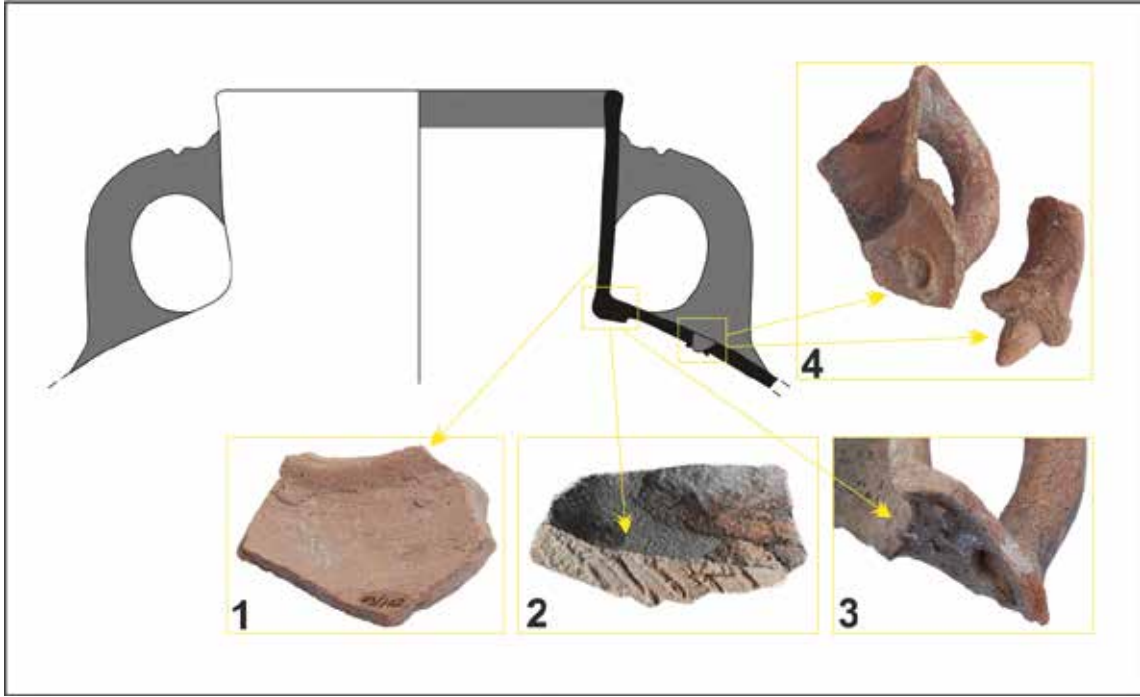

Fig. 13: KHMÇÇ Yapım Tekniği (Fig. 13: 2 Hacar 2017 yılı çalışmasından alınmıştır) / *Manufacturing Techniques of the KBMW (Fig. 13: 2 is reproduced from Hacar 2017)*

KHMÇÇ'nin üretim teknolojisi hakkında daha önce ayrıntılı çalışmalar yapılmıştır²⁸. Bu çalışmalarda ortaya konulan üretim teknolojileri ile burada saptanan sonuçlar örtüşmektedir.

KHMÇÇ, çağdaş malzemelere göre fırınlama bakımından da oldukça farklılık göstermektedir. Bu farklılık KHMÇÇ malzemesinin 800 oC'den daha yüksek bir ısıda pişirilmesinden kaynaklanmaktadır. Friedman ve Hacar'ında belirttiği gibi çömlekçi ustalarının bu kadar yüksek ısıya ulaşmaları ve bunu çanak çömleğe uygulamaları yerel bir beceriden ziyade, ETÇ'de maden dünyasında oluşan deneyimlerin bir yansıması sonucu olmalıdır²⁹.

Yukarıda yapım aşamaları detaylı bir şekilde verilen KHMÇÇ yapımında belli bir uzmanlık gerektiği anlaşılmaktadır. Fincan, maşrapa, testi ve çömleklerin kulplarında ucu sivri bir alet yardımı ile baskı tekniğinde yapılmış çömlekçi işaretleri bulunmaktadır. Marka olarak da adlandırılan³⁰ bu işaretler çoğunlukla kulpların üzerinde yer almakta olup, tek çizgi, yan yana veya birbirini dik kesen dikey ve yatay çizgiler, "+" şekli ve peş peşe sıralanmış üç nokta şeklinde görülmektedir (Fig. 6: 15; Fig. 7: 2, 3, 6; Fig. 11: 9; Fig. 14). Bu işaretler KHMÇÇ'in karakteristik özelliklerinden biri olup şimdiye kadar ele geçen örneklerde yoğun olarak

görölmektedir³¹. Söz konusu bu işaretler kabın içeriği ile ilgili bir gösterge olarak düşünölmekle³² birlikte farklı çömlekçi ustalarına da ait olduğu söylenebilir. Bunlarla beraber oldukça yüksek ısıda fırınlanan bu kaplar için kullanılan çömlekçi fırınlarının bireysel olduğunu düşünölemez. Dahaziyade gelişmiş bir organizasyon çerçevesinde belli bölgelerde yapılmış fırınlar olduğu söylenebilir. KHMÇÇ'in bireyselden ziyade özel ustalar tarafından bir uzmanlaşma çerçevesinde seri üretiminin yapıldığı ve buralardan da çeşitli merkezlere dağıtımının gerçekleştirildiği düşünölmektedir. Bu bağlamda yukarıda sözü edilen çömlekçi işaretleri belki de farklı bir yaklaşımla değerlendirilmelidir (Fig. 14).

TARİHLENDİRME

KHMÇÇ; stratigrafik olarak Acemhöyük, Kültepe, Ovaören-Topakhöyük, Göltepe, Konya-Karahöyük, Kilisetepe, Gözlükule ve Yumuktepe kazılarında bilinmektedir. Ancak Orta Anadolu'nun güney kesiminde ETÇ kazılarının oldukça az olması ve bazılarının çok eski dönemlerde kazılması veya kapsamlı yayın çalışmalarının olmaması, tarihlendirmenin kazılardan ziyade daha çok yüzey araştırmalarından ele geçen malzeme üzerinden yapılmasına neden olmuştur.

KHMÇÇ için en erken tarih veren yerleşme Kınık Höyük ve Göltepe'dir. Kınık Höyük'te radyokarbon sonuçlarına göre MÖ 2800-2600 tarihlenen KHVIII tabakasında

²⁸ Hacar 2017: 25; Hacar ve Yener 2020: 29.

²⁹ Friedman 2000; Hacar 2017: 29.

³⁰ Hacar ve Yener 2020; Hacar 2017: 24.

³¹ Hacar ve Yener 2020.

³² Hirschfeld 2008: 120.

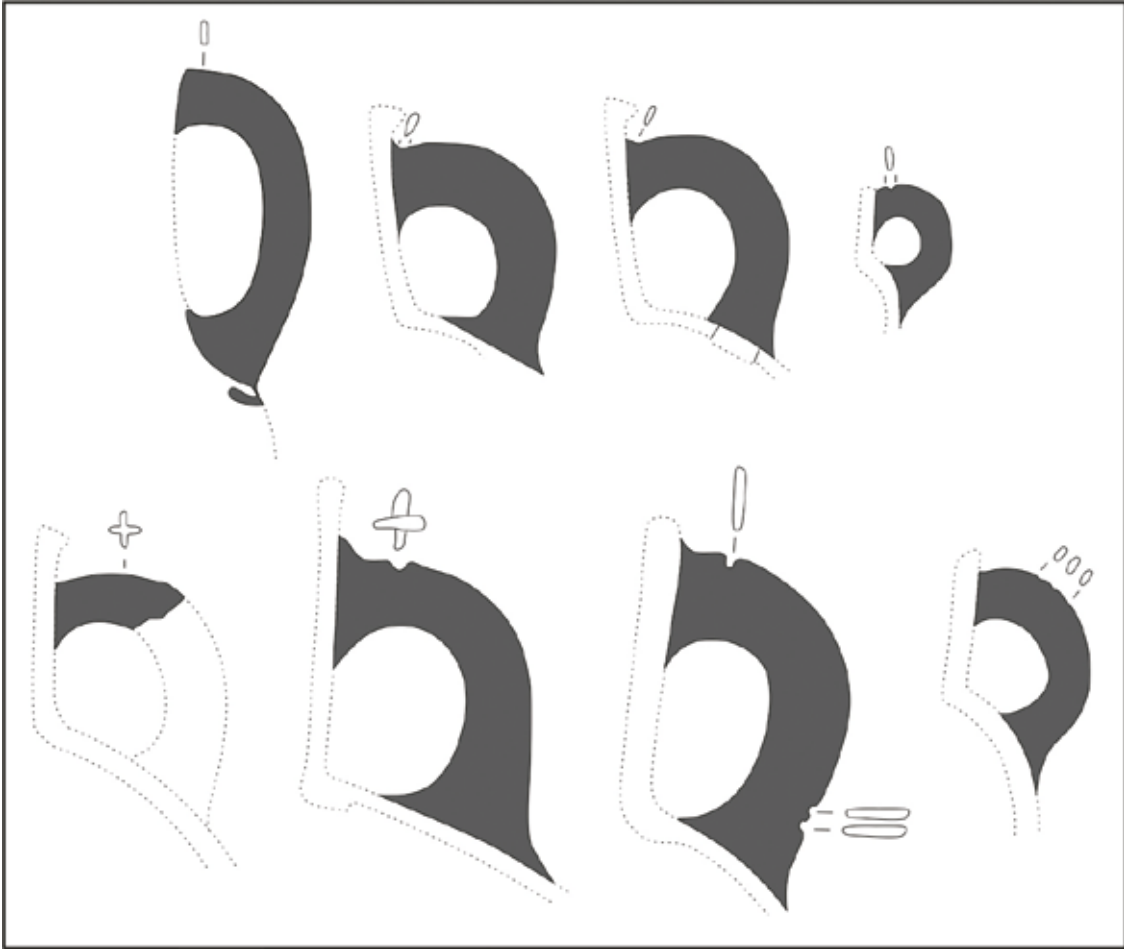

Fig. 14: KHMÇÇ Marka/Çömlekçi İşareti / Potter Marks on KBMW Specimens

çok sayıda KHMÇÇ malzemesi bulunmuştur³³. Göltepe yerleşmesinde bu çanak çömlek yaklaşık MÖ 2700-2200 tarih aralığını kapsayan 3b ve 2. tabakalarında tanımlanmıştır³⁴. Acemhöyük'te, ETÇ II ve III dönemine verilen XI.-VIII. tabakalarından gelen KHMÇÇ, MÖ 2500-2300/2150'e tarihlenmektedir³⁵. IX-VIII tabakalardaki MÖ 2300/2150 radyokarbon verileri bu malzemenin MÖ 2150'lere kadar devam ettiğini göstermektedir. Kültepe yerleşmesinde ise 14. tabakadan (olasılıkla MÖ 2500-2400) sadece tek bir minyatür gaga ağızlı testi örneği bilinmektedir³⁶. Bunların yanı sıra Ovaören-Topakhöyük'ün yaklaşık MÖ 2400-2300/2200'e tarihlenen V-III. tabakalarından³⁷, Konya-Karahöyük'ün MÖ 2400-2200'e tarihlenen VII. tabakasından da KHMÇÇ örnekleri yayımlanmıştır³⁸.

KHMÇÇ malzemesi Orta Anadolu dışında Konya Havzası'nın güneyinde dağlık Kilikya'da yer alan

Kilisetep'e'nin Vi-g tabakasından ele geçmiş olup yaklaşık olarak MÖ 2600-2300 yıllarını kapsamaktadır³⁹. Aynı malzeme Kilikya'nın önemli yerleşmesi olan Tarsus-Gözlükule'de ise ETÇ II'ye tarihlenen tabakalarda bulunmuştur⁴⁰. Yerleşimin ETÇ II tabakalarının Kuzey Suriye ve Amik Ovası kazılarıyla yapılan karşılaştırmasında MÖ 2600-2400 yıllarını karşıladığı görülmüştür⁴¹.

Konya'nın Çumra ve Karatay ilçelerinde KRASP tarafından yapılan araştırmalarda büyük birer ETÇ yerleşmesi olan Sarlak Höyük ve Samih Höyük'te defineci ve modern tahribat sonucu oluşmuş kesitlerde yaklaşık 40-100 cm kalınlığında yangın geçirmiş tabakalar tespit edilmiştir. Bu yangın tabakalarında saptanan KHÇÇ malzemesi ve bunların tarihlenmesi için alınan C14 analiz örnekleri (tohum ve kemik) yaklaşık olarak MÖ 2800-2600 tarihlerini vermiştir⁴².

³³ Highcock ve Matessi 2021: 284-286, Fig. 15.10.1-2, 15.11.

³⁴ Hacıoğlu 2017: 26-28; Hacıoğlu ve Yener 2020: 31-32.

³⁵ Kamış 2017: 168-169; Kamış 2020: 248, Şek. 14.

³⁶ Özgüç 1986: 38.

³⁷ Şener 2014: 89-91; Yücel, Kamış ve Akçay, 2013: 69-71.

³⁸ Alp 1972: lev. 10.19; Mellaart 1963: 209

³⁹ Symington 2007: 297-298.

⁴⁰ Goldman 1956: 107, pl. 247; Ünlü 2009: 121-122.

⁴¹ Mallegni ve Vacca 2013: 209.

⁴² Massa ve vd. 2021: 226, Tab. 3.

Tarih	Dönem	KRASP Yerleşmeleri	Konya-Karahöyük	Acemhöyük	Göltepe	Kilisetepe	Topak Höyük	Tarsus	Kültepe	
MÖ 3000	ETÇ I		Çok Az Bilgi Var	Kazılmamış	4	Çok Az Bilgi Var		ETÇ I		
					3a					
MÖ 2800										
	ETÇ II	Sarlak H.			3b	Vj-i	VII		15	
MÖ 2600		Samh H.	XII			VI	ETÇ II. 1-4			
			XI			V	ETÇ II. 5-6	14		
MÖ 2400	ETÇ IIIa		VII	X	2	hiatus	IV	ETÇ II. 7-8		
				IX				III	ETÇ II. 9	13
MÖ 2200				VIII						12
	ETÇ IIIb		VI	VII				ETÇ III	11	
MÖ 2000			V	VI	Vf-e	II				

Fig. 15: KHMÇÇ Kronolojisi / *KBMW Chronology*

Sonuç olarak, şu anki yüzey araştırmalarının ve kazıların verileri incelendiğinde KHMÇÇ yaklaşık olarak MÖ 2800/2700-2200'e tarihlendirilmektedir (Fig. 15). KHMÇÇ çanak çömleği Konya Havzası'nda yaklaşık 600 yıllık bir süre varlığını sürdürmüş ve MÖ 2200'lerden sonra da ortadan kalkmış görünmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

KHMÇÇ hakkında birçok araştırmacı çalışma yapmıştır. Bu araştırmacılar, komşu bölgelerle karşılaştırma yapmak suretiyle bu malzemenin tarihlendirme ve yayılım alanını ortaya koymaya çalışmışlardır. Ancak bunu yaparken yukarıda detaylı olarak tanımlanan KHMÇÇ farklı malzeme gruplarıyla benzer olarak ele alınmıştır. Bu araştırmacılar Mellaart 1963 yılında yapmış olduğu çalışmada, KHMÇÇ'nin karşılaştırma ve tarihlendirilmesi için Kilikya'da yer alan Gözlükule yerleşmesini referans almıştır. Araştırmacı Konya Bölgesi'ndeki Metalik Çanak Çömleği, Gözlükule ETÇ I'de *Transitional Red Painted Ware*, *Plain Red Gritty Ware*, *Transitional Painted Ware*⁴³ ve ETÇ II'de *Light Clay Miniature Lug Ware*, *Fine Red Gritty Ware with Incised and Plastic Ornament* ve *Red Gritty Painted Ware*⁴⁴ grupları ile karşılaştırmış ve KHMÇÇ malzemesini ETÇ I ve ETÇ II dönemlerine tarihlendirmiştir⁴⁵. Ancak makalede ele aldığımız ve KHMÇÇ olarak isimlendirdiğimiz grup, Gözlükule yerleşmesinde sadece ETÇ II dönemine tarihlenen *Light Clay Miniature Lug Ware*⁴⁶ olarak isimlendirilen

malzeme grubu ile paralellik göstermektedir. Diğer çanak çömlek gruplarının çalışmamızda incelediğimiz malzeme grubu ile üretim teknolojisi (katkı, pişirme) hariç benzerlikleri görülmemektedir. Mellaart'ın, *Metallic Ware* grubuna dahil ettiği yalın mal ve iki renkli (Kırmızı ve Beyaz) boyalı çanak çömlek grubu, yukarıda belirtilen Gözlükule'nin ETÇ I malzeme grupları ile benzerdir⁴⁷. Araştırmacının tek bir grup olarak ele aldığı malzeme aslında farklı çanak çömlek gruplarıdır. David French, 1965 yılında yaptığı çalışmada Mellaart'ın bir arada incelediği benzer malzemeyi *Cilician Metallic* veya *Red Gritty Ware*, *Cilician Red and White Painted Metallic Ware* ve *Konya Plain Metallic Ware* isimleriyle değerlendirmiştir. Araştırmacı Konya ve Kilikya Metalik Çanak Çömleğinin ayırımının zor olduğunu ve Göksu vadisinde yer alan Kozlubucak, Mut, Maltepe ve Silifke yerleşmelerinde ele geçen ETÇ Metalik Çanak Çömleğinin kesinlikle Kilikya Metalik grubuna ait olmadığını belirtmektedir⁴⁸. BIAA koleksiyonunda bulunan söz konusu bu parçalar üzerinde tarafımızdan yapılan incelemeler de bu çanak çömleğin turuncu/kırmızı bir mal özelliğinde ve gövde üzerinde kırmızı ve beyaz bant bezemeye sahip olduğu belirlenmiştir. Bu özellikleri bakımından *Kilikya Red and White Painted Metallic Ware* malzemesinin yüksek ısıda pişirilmesi dışında KHMÇÇ ile herhangi bir benzerliğinin olmadığı görülmüştür. KHMÇÇ üzerine en detaylı çalışmayı gerçekleştiren Hacı, KHMÇÇ malzemesini Yalın ve Klasik Metalik Çanak Çömlek olarak iki gruba ayırmaktadır. Araştırmacı, her iki grubun benzer bir üretim tekniğine sahip olduğunu, ancak Yalın Metalik hamur ve yüzey işlemlerinin Klasik Metalikten farklı

⁴³ Goldman 1956a: 95, 99-100; Goldman 1956b: Fig. 237: 53-56; 239: 62-68.

⁴⁴ Goldman 1956a: 107-109, 120-121; Goldman 1956b: Fig. 247; 253: 250-252; 254: 235-238.

⁴⁵ Mellaart 1963: 228.

⁴⁶ Goldman 1956a: 107, 116-117.

⁴⁷ Mellaart 1963, s. 228-229; Goldman 1956a: 95, 99-100; Goldman 1956b: Fig. 237: 53-56; 239: 62-68

⁴⁸ French 1965:182, 184.

olduğunu ileri sürmektedir⁴⁹. Bu çalışmada ele alınan KHMÇÇ'in araştırmacının *Klasik Metalik Çanak Çömlek* olarak adlandırdığı grup ile aynı olduğu ancak *Yalın Metalik* olarak tanımlandığı grubun ise farklı bir çanak çömlek grubu olduğu düşünülmektedir.

Özel olarak belli bir uzmanlık çerçevesinde standart bir şekilde üretilen ve yine belli bir organizasyon çerçevesinde dağıtımını gerçekleştirilmiş görünen KHMÇÇ'nin Konya Havzası'nda oldukça yoğun yayılım gösterdiği anlaşılmaktadır. KHMÇÇ diğer çağdaş ETÇ çanak çömlekleri arasında kendine özgü özellikleriyle ayrılmaktadır. Bu özellikler, hamur, boyama/bezeme, pişirme ve formlar olarak sıralanabilir⁵⁰. Söz konusu bu malzeme, çok standart bir üretim tekniğine sahiptir⁵¹. KHMÇÇ'nin tamamı el yapımıdır ve üretiminde her zaman aynı teknikler kullanılmıştır (iki parçalı kaplar, çentikler, sokma kulp). KHMÇÇ hamur özellikleri her yerde tamamen aynıdır ve bölgeden bölgeye değişim göstermez. Bezeme üslubu da diğer özelliklerinde de olduğu gibi tüm kaplarda çok benzerdir (boya/kabartma memecikler). KHMÇÇ malzemesine yapılan analizler sonucunda tüm malzemenin 800 °C'nin üzerinde bir ısıda fırınlandığı saptanmıştır. Aynı analizlerin yapıldığı ve 450-800 °C fırınlandığı anlaşılan çağdaş çanak çömleklere kıyasla KHMÇÇ'in daha yüksek bir ısıda fırınlanması önem arz etmektedir⁵². Oldukça yüksek ısıda fırınlanan bu kaplar için kullanılan çömlekçi fırınlarının bireyselden ziyade belli bölgelerde yer alan fırınlar olduğu anlaşılmaktadır. Fırınlama sırasında olasılıkla ateşi kontrol edebildikleri özel seramik fırınları kullanılmış olmalıdırlar. Ayrıca kulpların büyük çoğunluğunda yer alan işaretler de muhtemelen belli uzmanlar tarafından üretilmiş olduğuna işaret etmektedir⁵³.

Yukarıda belirtilen kontrollü üretim süreci, KHMÇÇ'nin uzmanlaşma sonucunda ortaya çıktığını göstermektedir. Bu uzmanlaşma sürecinin aynı zamanda, ETÇ'de büyük merkezlerin ortaya çıkışı ile eşzamanlı olduğu söylenebilir⁵⁴. Zira Konya Havzası'nda KHMÇÇ en yoğun olarak (Samih Höyük, Karhane Höyük, Sarlak Höyük, Seyithan Höyük, (Şahin et al. 2021, baskıda) Eminler Höyük ve Kanaç/Kıbrıs Höyük⁵⁵ gibi 30-40 hektar boyutlarına sahip büyük yerleşimlerde ele geçmiştir. Bu yerleşmeler aynı zamanda söz konusu bu malzemenin üretim yerleri de olmalıdır.

KHMÇÇ yapımında kullanılan hamur, yayılım gösterdiği bölgede başka çağdaş hiçbir malzemede tanımlanmamıştır. Bu hamur sadece bu özel çanak çömlek grubu için kullanılmıştır. Bilinçli olarak kireç ve ince taşçık gibi

katkı maddeleri eklenmiş ve hamur kompakt bir yapıya getirilmiştir⁵⁶.

Bu çanak çömleğin form tipolojisi, çağdaş çanak çömleklerin aksine fazla çeşitliliğine sahip değildir. En yaygın form gruplarını çömlek ve testiler oluşturmaktadır. Az da olsa kase, maşrapa, akıtacaklı kaplar bu malzemenin diğer formları olarak karşımıza çıkmaktadır. KHMÇÇ formları tıpkı hamur ve üretim şeklinde de olduğu gibi bilinçli bir biçimde fazla çeşitlilik oluşturmayacak şekilde yapılmış görünmektedir.

Bunların yanı sıra KHMÇÇ standart bir üretime de işaret etmektedir. Tamamı el yapımı olan bu malzemenin hamur özellikleri tamamen aynı yapıya sahiptir. Uzmanlaşmanın ürünü olan bu çanak çömlek içinde daha çok orta ve küçük ölçekte kaplar üretilmiştir. Testiler ve çömlekler ana form gruplarını oluşturmaktadır. Özellikle testilerde boyun ve omuz kısmında yer alan dikey ve yatay ip delikli tutamaklar oldukça karakteristiktir. Başka bir çanak çömlek grubunda görülmeyen bu tutamakların, söz konusu formların ağızlarının deri benzeri bir malzemeyle kapatıldıktan sonra ip bağlamak için mi? yoksa süsleme amacıyla mı? yapıldığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak kesin olan bu ip deliklerinin bir yere asmak için kullanılmadığıdır. Çünkü ince ve narin bir şekilde yapılmış olan bu ip delikli tutamaklar herhangi bir ağırlık taşıyacak dayanıklılığa sahip değildir ve oldukça kırılabilir bir yapıya sahiptir.

Bu çanak çömleğin dış yüzeyinde görülen ve yine kendine has olan bir diğer özelliği ise boya bezemesidir. Özellikle koyu mal grubunda görülen yüksek ısıdan dolayı cam gibi görünüm alan bu boya bezemelerden bant bezeme hemen hemen tüm örneklerde ağız kısmının iç ve dış kısmına uygulanmıştır. Bazı örneklerin boyun kısmında yer alan ağaç şeklinin yanı sıra boyun ile gövdenin birleştiği yerde bant, bitki ve sıralı noktalar şeklinde motiflerde görülmektedir. Geniş bir coğrafyada yayılım gösteren bu malzemedeki benzer üretim tekniği, benzer formlar ve benzer bezeme anlayışı, çağdaş yerleşmeler ve bölgeler arasındaki etkileşiminin en açık kanıtıdır⁵⁷.

Tüm bu özellikler göz önüne alındığında, bu malzemenin varlığı belli bir organizasyonu ve uzmanlaşmayı işaret etmektedir. Nitekim çeşitli formların kulplarında yer alan işaretler, bazı araştırmacılar tarafından buna dayanak gösterilmektedir⁵⁸.

Sonuç olarak Konya Havzası Metalik Çanak Çömleği ETÇ I'in sonundan ETÇ III'ün başlarına kadar Konya Havzası'nda görülen en karakteristik çanak çömlek grubunu oluşturmaktadır.

⁴⁹ Hacıoğlu 2017.

⁵⁰ Hacıoğlu 2017: 28; Mellaart 1963: 228.

⁵¹ Hacıoğlu 2017: 24-25.

⁵² Tarhan vd. baskıda.

⁵³ Hacıoğlu 2017: 24-25.

⁵⁴ Hacıoğlu 2017: 29.

⁵⁵ Kamış 2019: 511; Kamış 2020.

⁵⁶ Hacıoğlu 2017: 3; Mellaart 1963: 228.

⁵⁷ Hacıoğlu 2017: 29.

⁵⁸ Hacıoğlu ve Yener 2020; Mellaart 1963: 228

KAYNAKÇA

ALP, S. 1994.

Konya Civarında Karahöyük Kazılarında Bulunan Silindir ve Damga Mühürleri. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

FRENCH, D. 1965.

“Prehistoric Sites in the Göksu Valley”, **Anatolian Studies** 15: 177-201.

FRIEDMAN, E. S. 2000.

Technological Style in Early Bronze Age Anatolia: The Interrelationship Between and Metal Production, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Cicago.

GOLDMAN, H. 1956a.

Excavations at Gözlü Kule, Tarsus: From the Neolithic through the Bronze Age (Cilt 1), Princeton: Princeton University Press.

Excavations at Gözlü Kule, Tarsus. From the Neolithic Through the Bronze Age (Cilt 2), Princeton: Princeton University Press.

GÜNERİ, S. 1989.

“Orta Anadolu Höyükleri, Karaman-Ereğli Araştırmaları”, **Türkiye Arkeoloji Dergisi** 28: 97-144.

HACAR, A. 2016.

Kapadokya Bölgesi İlk Tunç Çağı Çanak Çömleği: Göltepe ve Kestel Kazıları ile Aksaray, Nevşehir, Niğde illeri Yüzey Araştırması Buluntuları, (Yayınlanmış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi), İzmir.

HACAR, A. 2017.

“İlk Tunç Çağı’na Tarihlenen Anadolu Metalik Çanak Çömleğine İlişkin Yeni Bilgiler: Göltepe Buluntuları”, **Adalya** 20: 21-40.

HACAR, A. / BULU, M. 2021.

“Shape Typology”, **Göltepe Excavations; Tin Production at an Early Bronze Age Mining Town in the Central Taurus Mountains, Turkey,** (Eds. A. K. Yener), Pennsylvania: 82-93.

HACAR, A. / YENER, K. 2020.

“Anatolian Pot Marks in the 3rd Millennium BC: Signage, Early State Formation, and Organization of Production.” **Adalya** 23: 25-58.

HIGHCOCK, N. / MATESSI, A. 2021.

The Early Bronze Age at of Kınık Höyük-Niğde: A Preliminary Analysis, SUBARTU XLVI, 275-292.

HIRSCHFELD, N. E. 2008.

“How and Why Potmarks Matter”, **Near Eastern Archaeology** 71: 120-129.

KAMIŞ, Y. 2017.

“Erken Tunç Çağı’nda Acemhöyük ve Konya Ovası”, **Samsat’tan Acemhöyük’e Eski Uygurlukların İzinde: Aliye Öztan’a Armagan,** (Eds. S. Özkan), İzmir: 176-189.

KAMIŞ, Y. 2019.

“Eminler Höyük ve Karaman Ovası Yüzey Araştırmaları 2018 Yılı Çalışmaları”, **Araştırma Sonuçları Toplantısı** 37/3: 511-520.

KAMIŞ, Y. 2020.

“Acemhöyük’ten Bir Grup Erken Tunç Çağı Seramiği”, **Anadolu Prehistoryasına Adanmış Bir Yaşam: Jak Yakara Armağan,** (Eds. B. Gür ve S. Dalkılıç), Ankara: 239-262.

KÜHNE, H. 1976.

“Die Keramik vom Tell Chuēra und ihre Beziehungen zu Finden aus Syrien-Palästina, der Türkei und dem Iraq.” Berlin: Gebr. Mann.

MALLEGNI, C. / VACCA, A. 2013.

“Connections between Syria and Anatolia in the Second Half of the 3rd Millennium BC: the Tarsus Sequence”, **BAR International Series** 2581 (I): 209-217.

MASSA, M. / BACHHUBER, C. / ŞAHİN, Ş. / ERPEHLİVAN, H. 2021.

“The 2019 and 2020 Seasons of The Konya Regional Archaeological Survey Project”, **Anatolica** 47: 217-245.

MELLAART, J. 1954.

“Preliminary Report on a Survey of Pre-Classical Remains in Southern Turkey” **Anatolian Studies** 4: 175-240.

MELLAART, J. 1963.

“Early Cultures of the South Anatolian Plateau, II: The Late Chalcolithic and Early Bronze Ages in the Konya Plain”, **Anatolian Studies** 13: 199-236.

ÖZGÜÇ, N. 1990.

“An Early Bronze Age Jar from Acemhöyük”. **Archaeological, Historical and Geographical Studies** 21: 70-73.

ÖZGÜÇ, T. 1986.

“New observations on the relationship of Kültepe with Southeast Anatolia and North Syria during the third millennium B.C.”, **Ancient Anatolia: Aspects of change and Cultural Development: Essays in Honor of Machteld J. Mellink** (Eds. E. P. Canby Jeanny), Madison: 31-47.

ÖZTAN, A. 1989.

“A Group of Early Bronze Age Pottery from the Konya and Niğde Region”. **Anatolia and the Near East, Studies in Honor of Tahsin Özgüç**, (Eds. M. M. K. Emre), Ankara: 407-418.

SETON-WILLIAMS, M. 1954.

“*Cilician Survey*”, **Anatolian Studies** 4: 74-121.

SEEHER, J. 2000.

Die bronzezeitliche Nekropole von Demircihüyük-Sarıket, Tübingen.

SYMINGTON, D. 2007.

The Early Bronze Age Pottery. N. Postgate, & D. Thomas içinde, **Excavations at Kilise Tepe 1994-98 from Bronze Age to Byzantine in western Cilicia**, Ankara.

ŞENER, T. 2014.

Ovaören/Topakhöyük ve Teras Yerleşimi Erken Tunç Çağı Mezarlarının Arkeolojik ve Antropolojik Açısından Değerlendirilmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi) Ankara.

ŞENYURT, S. Y. 1995.

M.Ö. 3. Binde Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Metalik Seramik ve Bu Seramiğin Anadolu'daki Yayılışı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi), Ankara.

TARHAN, İ. / MASSA, M. / TUNA, Y. / ŞAHİN, F. (baskıda)

“An Archaeometric Study of the Konya Basin Metallic Ware (Central Anatolia), by Spectroscopic Techniques in tandem with Chemometrics”, **Quaternary Science Reviews**.

ÜNLÜ, E. 2009.

Technological and Stylistic Evaluation of the Early Bronze Age Pottery at Tarsus-Gözlükule, Turkey: Pottery Production and its Interaction with Economic, Social and Cultural Spheres, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Pensilvanya Üniversitesi) Philadelphia.

YÜCEL, Ş. / KAMIŞ, Y. / AKÇAY, A. 2013.

“Ovaören 2012 Yılı Kazıları”, **Kazı Sonuçları Toplantısı** 35/2: 62-80.

